

РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА

№2 ЛЮТЫ 1965

+праца

НА БЕЗЫМЯННОЙ ВЫСОТЕ

Песня из кинофильма «Тишина»

Дымилаь роца под горою,
И вместе с ней горел закат.
Нас оставалось только трое
Из восемнадцати ребят.
Как много их, друзей хороших,
Летать осталось в темноте,—
У незнакомого поселка,
На Безымянной высоте.

Светилась, падая, ракета,
Как догоревшая звезда.
Кто хоть однажды видел это,
Тот не забудет никогда.
Он не забудет, не забудет
Атаки яростные те,—
У незнакомого поселка,
На Безымянной высоте.

Над нами «Мессеры» кружили,
И было видно, словно днем.
Но только крепче мы дружили
Под перекрестным артогнем.
И как бы трудно ни бывало,
Ты верен был своей мечте,—
У незнакомого поселка,
На Безымянной высоте.

Мне часто снятся все ребята—
Друзья моих военных дней,
Землянка наша в три наката,
Сосна, сгоревшая над ней.
Как будто вновь я вместе с
ними

Стою на огненной черте,—
У незнакомого поселка,
На Безымянной высоте.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

№ 2

ЛЮТЫ
1965

ВЫДАНИЕ ЦК КП БЕЛАРУСИ

ГОД ВЫДАНИЯ СОРАК ПЕРШЫ

Па заяўках чытачоў

Музыка В. БАСНЕРА

Стихи Мих. МАТУСОВСКОГО

СДЕРЖАННО

1. Дымилаь роца под горою, под го-ро-ю,
4. снятся все ре-бя-та,
2. па-да-я ра-ке-та,
3. «Мессеры» кру-жи-ли,

и вместе с ней горел за-кат. нас о-ста-ва-лось толь-ко тро-е

из во-сем-на-д-ца-ти ре-бят. Как много их, друзей хо-ро-ших, летать о-

ста-лось в тем-но-те, — у не-зна-ко-мо-го по-се-ла-ка, на бе-зы-

мян-ной вы-со-те, у не-зна-ко-мо-го по-се-ла-ка, на бе-зы-

мян-ной вы-со-те. 2. 4. 3. НАД НАМИ // -те.

Штогод у нашай краіне святкуюць 8-е сакавіка. Так, гэта наша слаўнае, любімае свята. Але ці ўсюды на зямлі ў гэты дзень віншуюць жанчын, падносяць ім падарункі? Колькі ёсць яшчэ краін, дзе і дагэтуль 8-е сакавіка адзначаюць як дзень барацьбы за правы жанчын, за іх чалавечую годнасць. Я пішу гэты артыкул і ў думках пераношуся за акіян, у заходнюю частку вялікага амерыканскага горада Нью-Йорка. Там у 12-павярховым доме жыве місіс Сміт. Яна добра ведае, якой цаной адстойваюцца чалавечыя правы і годнасць. Яна — маці, і ўсе маці, каму даводзілася выпраўляць сваіх дзяцей на вайну, добра зразумеюць яе. Вайна для гэтай жанчыны пачалася вясной мінулага года, калі яе 19-гадовая дачка Джоэн — адна з тысячы белых студэнтаў — адправілася ў штат Місісіпі, каб дапамагчы негрыцянскім жанчынам у барацьбе за свае правы, за правы ўсяго негрыцянскага народа. Дваіх студэнтаў расісты забілі, каб запалохаць іншых. А Джоэн аблілі вярмі і зламалі руку за тое, што яна сядзела ля стойкі кафэ з негрыцянскай дзяўчынай. І гэта адбываецца ў нашы дні, у «цывілізаванай» Амерыцы!

Міжнародны жаночы дзень 8-е сакавіка мае сваю вялікую гісторыю. ...Гэта было даўно, больш пяцідзсяці гадоў назад. На трыбуну Міжнароднай канферэнцыі сацыялістак у Капенгагене ўзнялася палымяная рэвалюцыйнерка Клара Цэткін. Яна прапанавала — аб'явіць 8-е сакавіка Міжнародным жаночым днём, днём салідарнасці жанчын свету ў барацьбе за свае правы. У Расіі ўпершыню Міжнародны жаночы дзень адзначаўся ў 1913 годзе. Барацьбу за разняволенне жанчын-працаўніц значальвалі выдатныя дзяўчкі бальшавіцкай партыі — Надзея Крупская, Марыя Ульянава, Алена Стасова, Ірэна Арманд. Вялікі Кастрычнік асвятліў шлях многім мільёнам прыгнечаных пры царызме жанчын-працаўніц. І ў нашай Беларусі, былой адсталай ускраіне царскай Расіі, рэвалюцыя заклікала працоўных жанчын да новага жыцця. У першыя ж гады Савецкай улады самыя актыўныя з іх, самыя адданыя справе рэвалюцыі вылучаліся на кіруючыя пасады. На абарону рэвалюцыйнай законнасці — пракурорам Мінскай акругі — была пастаўлена Соф'я Шамардзіна, загадчыкам аддзела па рабоце сярод жанчын вылучылі Марыю Муратаву, удзельніца грамадзянскай вайны Ганна Сапун працавала сакратаром райкома партыі, начальнікам палітаддзела МТС.

САМАЯ ШЧАСЛІВАЯ

На Случчыне і да гэтага часу добра ведаюць Ольгу Капацэвіч. Яна бачыла Леніна. А здарылася гэта так. Ольга Капацэвіч была ўдзельніцай сельскагаспадарчай выстаўкі ў Маскве, там яна гораха выступала, расказвала аб тым новым, што прыйшло на Случчыну, гаварыла і аб тым, што перашкаджае ісці ўперад. Яе прамовай зацікавілася Надзея Канстанцінаўна Крупская, падыйшла да Ольгі і запрасіла паехаць на дачу да Леніна. Уважліва выслухаў Ільіч беларускую сялянку і напісаў ёй невялічкую паперку. Па той паперцы выдаў Ользе Капацэвіч сталёвы плуг, 10 фунтаў насення канюшыны і чаразкі, бо на нагах у яе былі лапці. Вярнулася жанчына дамоў і пачала выступаць перад сялянамі, гораха агітаваць за Савецкую ўладу. Кулакі спалілі яе хату, але не ўдалося ім запалохаць актывістку. Працавала Капацэвіч, змагалася за новае жыццё. Адной з першых жанчын Беларусі яна стала членам Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта. Па яе ініцыятыве ля вёскі Ісерна людзі пасадзілі сасновы гай. Расце і зелянее той гай і сёння, шумяць стромкія верхавіны дрэў і вядуць з людзьмі гамонку аб бурлівых рэвалюцыйных гадах, аб цудоўных зменах, што адбыліся ў жыцці народа.

Жанчыны-працаўніцы, не шкадуючы сіл, умацоўвалі калгасныя гаспадаркі, настойліва дамагаліся новых поспехаў у прамысловасці, у культурным жыцці краіны. Расла магутнасць Савецкага Саюза, лепей, багацей сталі жыць людзі.

А германскі фашызм выношаваў вар'яцкія планы нападу на нашу краіну. І чэрвеньскай цёплай ноччу 1941 года на нашу зямлю прыйшла страшэнная кровапралітная вайна. Самааддана адстойвалі савецкія людзі заваёвы Кастрычніка. Пройдуць стагоддзі, але ніколі не будзе забыты гэты бесмяротны подзвіг у Вялікай Айчыннай вайне. Бо змагаліся за сваю Радзіму дарослыя і малыя, мужчыны і жанчыны — увесь народ.

Назаўсёды застануцца ў нашай памяці гераіні Вялікай Айчыннай вайны. Жылі пад Шкловам шэсць сясцёр Храмянковых — Надзея, Марыя, Зіна, Ефрасіння, Матрона, Ганна. Мужна і бяспрашна змагаліся гэтыя дзяўчаты з гітлераўскімі захопнікамі. З вялікім хваляваннем наведвальнікі Магілёўскага краязнаўчага музея ўглядаюцца ў смелыя, адкрытыя твары

Праспект — нібы шэрая рака. Павольна плыве па ім падмятальная машына, падбіраючы апалае лісце, шматкі паперы. Міма прасконваюць «Масквічы» і «Волгі», асцярожна абмінаюць яе тралейбусы і аўтобусы. Выходзяць гаспадары вуліц — дворнікі, яшчэ раз аглядаюць, ці ўсё ў парадку на іх участках, і, убачыўшы свайго памочніка, радасна вітаюць вадзіцеля гэтай добрай машыны — Марыю Віктараўну Баўтрымовіч. Яна працуе шафёрам у аўтатранспартнай канторы Мінскага трэста добраўпарадкавання. Праспект Леніна, вуліцы Карла Маркса, Валадарскага, Урыцкага і Камсамольскай сваёй прыгажосцю і чысцінёй у многім абавязаны яе дбайнасці. Кожны дзень Марыя Віктараўна грунтоўна і старанна прыбірае свой горад. Горад, які стаў яе лёсам.

Больш трыццаці гадоў назад з маленькай дачкой на руках прыйшла яна сюды шукаць абароны ад п'яніцы-мужа. Непісьменная жанчына з вёскі Ставішча Лагойскага раёна знайшла ў сабе сілы нанаві будаваць жыццё. Усё захавала яе памяць: газоўку на гарышчы ў гаспадаровай хаце, лікбез. Добрых людзей, якія памаглі ёй выстаяць. Потым курсы шафёраў, прагнае вучоба, нарэшце — любімая справа.

Памятае і страшэннае ліхалецце вайны. Нялёгкаю, небяспечную работу партызанскай сувязной. Дашчэнту спаленую карнікам родную вёску.

Любіць Марыя Віктараўна сваю мірную прафесію: трыццаць гадоў за рулём без ніводнай аварыі. Адзіная жанчына-шафёр у трэсце — вадзіцель першага класа. Яна карыстаецца нязменнай павагай сваіх таварышаў.

Тэкст Н. КАСЬЯНАВАЙ.
Фота Ул. ЛУПЕЙКІ.

сясцёр-партызанах, разглядаюць лістоўкі, якія распаўсюджвалі падпольшчыцы, пакамечанае пажоўклае пісьмо, напісанае Марыяй у гестапаўскім засценку. Загінулі Надзея і Марыя. Урад пасмяротна адзначыў іх подзвіг высокімі ўзнагародамі.

Тыя, каму давялося быць да вайны ў Карме, што на Гомельшчыне, бачылі помнік таварышу Абатураву — барацьбіту за Савецкую ўладу, які загінуў у час эсэраўскага мецяжу ў 1919 годзе. Недалёка ад Кармы жыла дачка патрыёта, камсамолка Таня Абатурава. Уварваўшыся ў гарадок, фашысты разбурылі помнікі, расстрэлялі некалькі соцень ні ў чым не вінаватых жанчын, старых і дзяцей. Усё гэта бачыла Таня і дала слова помсціць ворагу. Яна стала партызанскай разведчыцай. І ва ўмоўленую гадзіну, калі ў аконцы Танінай хаты свяціўся ліхтар, да яе прыходзілі таварышы з лесу, атрымлівалі звесткі, якія былі так неабходны партызанам.

Высачылі фашысты Таню, скруцілі ёй рукі і кінулі ў турму. Білі, жорстка катавалі — дамагаліся, каб расказала аб партызанах і іх сем'ях. Але нічога не дабіліся ворагі, не выдала тайны адважнай дзяўчыны і загінула геройскай смерцю.

У гэтым нумары часопіса нашы чытачы пазнаёмяцца яшчэ з адной савецкай патрыёткай, якая ў часы вайны была семнаццацігадовай дзяўчынай. Пра яе мужнасць і знаходлівасць расказвае Герой Савецкага Саюза Р. Мачульскі. Прачытайце яго нарыс.

Пасляваенны час патрабаваў ад савецкіх людзей новых намаганняў, мужнасці і сілы. У аднаўленні народнай гаспадаркі нароўні з мужчынамі прымалі ўдзел жанчыны. Расчыніце дзверы любога прадпрыемства, канструктарскага бюро, лабараторыі, завітайце на калгасныя нівы і жывёлагадоўчыя фермы — і вы ўсюды ўбачыце нашых слаўных жанчын. Ім цяпер па плячу пасада кваліфікаванага майстра, урача і інжынера, настаўніка і прафесара. Няма такіх галін народнай гаспадаркі, дзе б не праявілі сябе жанчыны.

У космас савецкая жанчына таксама паляцела першая. Аўтару гэтых радкоў давялося прысутнічаць на прэс-канферэнцыі Валі Церашковай для замежных журналістаў. Яны задалі ёй больш трохсот пытанняў. Адно было такое:

— Скажыце, калі ласка, ці палегчан комплекс трэніроўкі для жанчыны-касманаўта?

— Космас не робіць скідкі для жанчыны-касманаўта, — коратка адказала Валя пад бурныя воплескі прысутных. А, між тым, не ўсе гэтыя людзі былі прыхільнікамі нашай краіны. Гарачыя воплескі былі данінай павагі Валянціне Церашковай і ў яе асобе ўсім савецкім жанчынам, якія ўмеюць вадзіць судны па акіянах, здабываць алмазы, выступаць на міжнародных канферэнцыях і з'ездах, абараняць са зброяй у руках сваю Радзіму, быць ласкавымі маці, любячымі жонкамі і добрымі гаспадынямі.

Камуністычная партыя і Савецкі ўрад праяўляюць вялікі клопаты аб паляпшэнні ўмоў працы жанчын. Усё больш і больш адкрываецца дзіцячыя ясляў і садоў, устаноў грамадскага харчавання, усё паўней вызваляюцца жанчыны ад клопатаў хатняй гаспадаркі. Вялікі падарунак атрымалі нядаўна жанчыны-калгасніцы: яны маюць права на аплачаны водпуск, на аплату часовай непрацаздольнасці, на пенсіі. У нашай краіне неперымірыма асуджаецца кожны выпадак прыніжэння, знявагі жанчыны, недаацэнкі яе ролі ва ўсіх галінах гаспадарчага, культурнага і грамадскага жыцця.

Барацьбу жанчын усіх краін за сваё раўнапраўе, бяспеку дзяцей, за мір, нацыянальную незалежнасць і дэмакратычныя свабоды ўзначальвае Міжнародная дэмакратычная федэрацыя жанчын. У снежні гэтага года Федэрацыя будзе адзначаць сваё слаўнае дваццацігоддзе. Камітэт савецкіх жанчын рыхтуецца да знамянальнага юбілею. Пра дваццацігадовую дзейнасць Федэрацыі раскажа кінафільм, а брашурны і кнігі паведамаць нам пра выдатных дзеячоў Федэрацыі.

Жанчыны нашай краіны прымаюць самы актыўны ўдзел у рабоце Федэрацыі. Яны вядуць і будуць весці нястомную барацьбу за спыненне імперыялістычнай агрэсіі ў Паўднёвым В'етнаме, у Конга і іншых краінах, якія змагаюцца за сваю свабоду і незалежнасць. Мы шчыра радуемся кожнаму новаму поспеху нашых сябровак, захапляемся гераічнымі подзвігамі жанчын Азіі, Афрыкі, Лацінскай Амерыкі ў барацьбе супраць каланізатараў.

Набліжаецца 8-е сакавіка. У гэты дзень нашы мужы і таварышы па працы, нашы дзеці горава вітаюць нас, падносяць нам падарункі. Гэта знак любові і павагі да савецкай жанчыны — сціплай, нястомнай працаўніцы, раўнапраўнага члена нашага грамадства, самай свабоднай, самай шчасливай жанчыны на зямлі!

Аляксандра УС

Эдзі АГНЯЦВЕТ

ДЗІВОСНЫ ДЗЕНЬ

Дарагім мужчынам

Працуе сонца без спачыну,
І сівер змоўк ліхі.
Дзівосны дзень!

Усе мужчыны
Як быццам жаніхі:

Паголеныя, маладыя,
З пакункамі ў руках.
Ах, сувеніры дарагія
Раскуплены ў ларках!

І кожны рад, што ў сэрцы мае
Прачулых слоў запас.
Нам — месца першае ў трамваі,
І першы тост — за нас!

Сусед мой — халасцяк адпеты
І ненавісник кос —
Лірычным сёння стаў паэтам
І оду мне паднёс.

Нам казыраюць паставыя,
А добрыя мужы
Падносяць краскі веснавыя
Ад шчырае душы.

І ўжо ад самага світання
Я слаўлю дня прыход.
Дзівосны дзень!

Няхай настане
Жаночы круглы год!

Сама вясна аддаць павінна
Усім месяцам наказ:
Каб нашы слаўныя мужчыны
ЗАУЖДЫ любілі нас!

Мал. Р. Грамыкі.

Узнёсасць... Гэта асаблівы дар чалавека—умець бачыць, умець захапляцца прыгожым, умець знаходзіць прыгожае ў звычайным, будзённым. Адзін пройдзе аб'якава міма кветкі, што распускаецца на дошці, нават не зірне на ўсеянае зоркамі вячэрняе неба. Другі...

Да ліку гэтых другіх—узнёслых і чутых людзей, паэтаў па натуры—адносіцца і Зоя Куйко. Многія памятаюць дзень, калі яна першы раз прыйшла ў цэх. Спынілася ў праходзе паміж машын, нейкая разгубленая, узрушаная...

Каця назірала за работай новенькай і дзіву давалася. Спрытным рухам, нібы даўно была знаёма з гэтай аперацыяй, Зоя запраўляла нітку ў ніткавадзіцелі, прысуквала абарваныя канцы. А як умела, дакладна адкручвала яна замок машыны, выцягвала пласкагубцамі зламаны іголку і ставіла на яе месца новую!

Падышлі майстар, начальнік змены, пастаялі каля Зой з паўгадзіны і сказалі: можна скараціць тэрмін вучобы напалову.

А праз некалькі дзён на ўчастку захварэла работніца. Каб машына не стаяла, Зою

дапамогі. Аднак здарылася непрадбачанае. Нечакана пайшла нейкая разрэджаная вязка. Паклікала Кацю Краўцову. Тая правяла рукой па трыкатажы, зазначыла:

— Няправільна адцягнута палатно. Трэба рамантаваць адцяжны апарат.

Зоя няўцямна зірнула на сяброўку: «Ну, пакажы, раскажы, што трэба зрабіць!» Але Каця сказала:

— Я, на жаль, такое не магу.

А можа вось гэтая невысокая круглатварая дзяўчына, што працуе насупраць, падкажа, як наладзіць машыну?

там, нешта выцягнула і вярнулася да машыны. Схілілася над ёй, нешта калдуючы...

Віктар падышоў, калі яна закручвала апошнюю гайку на новым ніткавадзіцелі. Здыўлены, ён застыў ля машыны. А Зоя сабрала інструмент, заправіла нітку ў новым ніткавадзіцелі і ўключыла матор. Панлылі роўныя радкі вязкі. Віктар уважліва аглядзеў іх, потым кінуў:

— Значыць, усур'ез хлеб адбіваеш...

— Угу,—усміхнулася Зоя.

— Хацеў спачатку прабраць, што не за сваю справу ўзялася. А цяпер бачу: майлічына!

ЗАЙЗДРОСНЫ ДАР

— Што, машыны гул цябе аглушыў?—усміхнулася адна з работніц.

— Так, непрывычна,—прызналася Зоя.—Але не аглушыў...

Тое, што для некаторых магло быць проста бязладным шумам, ёй здалося мелодыйнай працы. Потым, калі стала вучаніцай да трыкатажнай машыны, першае ўражанне не прайшло, а, наадварот, замацавалася. Машына здалася ёй інструментам у вялікім аркестры. І каб не збіцца з агульнага рытму, не парушыць мелодыю, не сфальшывіць, трэба было ўдасканаласці асвоіць гэты інструмент.

Тэрмін вучнёўства—шэсць месяцаў. Паўгода яна павінна была стаяць ля вязальшчыцы Каці Краўцовай і ўважліва сачыць за кожным яе рухам, за кожнай аперацыяй, якую выконвае Каця. Прыглядацца, як яна робіць запраўку, ліквідуе абрывы, мяняе іголку.

— Можна, я паспрабую сама?—папрасіла Зоя на трэці дзень вучобы.

— Калі ласка,—пусціла яе да машыны Каця.

Зоя, ні слова не кажучы, замяніла верхні рад шпулярніка новымі бабінамі, а тыя, што напалову былі раскручаны, паставіла ў ніжні рад.

— Гэта для таго,—растлумачыла яна,—каб у сярэдзіне работы не лазіць па лесвіцы ўгару. А замяніць бабіну ўнізе—зусім проста.

— Правільна,—пахваліла Каця, а сама падумала: «Кемлівая дзяўчына. Здольная».

паставілі на падмену. Вядома, пад наглядом настаўніцы, Каці Краўцовай. Але ўжо назаўтра Каця сказала:

— Не патрэбна табе мая апека. Ты цяпер сама справішся.

Сталі мераць Зоіну работу. А яна вырабіла шаўковага трыкатажу за змену больш, чым трэба па норме. Тое ж паўтарылася на другі, трэці дзень. Навошта яе трымаць у вучаніцах? Пасля тыдня вучнёўства Зоя атрымала правы вязальшчыцы на трыкатажных машынах «Супрым». У той дзень усе, з кім яна паспела пазнаёміцца ў цэху, паціскалі ёй руку, віншавалі. Маўчаў толькі памочнік майстра Віктар Шчаглоў, яе брыгадзір.

Зоя заўважыла, што ён неяк хмура, недаверліва на яе паглядае. Чаму гэта? Няўжо за нешта неўзлюбіў?

— Пачуцці тут ні прычым,—тлумачыла Каця,—проста ён з асцярогай ставіцца да новенькай. А ты нават яшчэ і вучнёўскага тэрміну не прайшла.

Каціна тлумачэнне здалося слушным, калі Зоя прыгледзелася да работы Віктара Шчаглова. Колькі ў яго турбот і клопатаў! Не паспее наладзіць адну машыну—і ўжо бяжыць да другой, трэцяй. Некаторыя работніцы і план перавыконваюць і браку не дапускаюць, а прадухіляць разладку машын не могуць, пры кожным дробным здарэнні клічуць Віктара.

Рашыла працаваць больш уважліва, каб абысціся без

Яна ж прыйшла з тэхнічнага вучылішча...

Жэня Чурыла агледзела вязку, прыклала да трыкатажу мезенец, стала нешта падлічваць.

— Не хапае трох ці чатырох вочкаў,—сказала яна тонам вучаніцы, якая добра засвоіла ўрок.

— Што-што?—перапытала Зоя.

— Вочкаў, кажу, не хапае,—паўтарыла Жэня,—ты што, хіба не ведаеш, што на кожным сантыметры павінна быць 12 вочкаў?

Жэня паказала ёй, як прыкруціць шпулярнік, падкруціць вінты. Аказваецца, адцяжны апарат не такая ўжо складаная штука, трэба толькі ведаць яго будову.

Потым ледзь што якое—Зоя стала звяртацца да Жэні. Іншы раз знарок прыкідвалася някемлівай, каб Жэня расказала пра машыну крыху больш падрабязна.

Але аднойчы адляцеў стары, зношаны ніткавадзіцель. Такого рамонта яшчэ ніхто з работніц не рабіў. Хочаш не хочаш, а мусіла папрасіць дапамогі ў памочніка майстра.

— Пачакай паўгадзіны,—адказаў Віктар.—Бачыш: заняты.

Зоя не пакрыўдзілася. Спалохалася толькі, што машына будзе стаяць, а ёй, гаспадыні, трэба цяпіліва чакаць. Не, яна гэтага не дапусціць!

Многія бачылі, як Зоя падыйшла да брыгадзіравай тумбачкі з запаснымі часткамі і інструментам, пакорпалася

Яна прамаўчала. Толькі твар заліўся чырванню.

...Ёсць людзі, якіх яшчэ з дзяцінства вабіць адна пэўная мара. Зою ж вабіла, прыцягвала многае, і яна не ведала, на чым спыніцца. Калі скончыла школу, пайшла працаваць у бібліятэку, бо здавалася тады, што лепш за ўсё на свеце—кнігі. Але кнігі абудзілі жаданне быць тварцом, рабіць прыгожыя, карысныя рэчы. Так тры гады назад знайшла яна дарогу на фабрыку «КІМ».

Аднойчы ў камсамольскім камітэце фабрыкі ёй прапанавалі пайсці важатай атрада ў падшэфную 18-ю школу. Пайшла. Падружылася з піянерамі, захапілася работай і рашыла: яе прызначэнне—школа. Так Зоя стала студэнткай-завочніцай педагагічнага інстытута.

У школу, у піянерскі атрад пятага «В» прынесла яна і сваю любоў да кніг, і свой рабочы гонар, і сваю энергію. Яна здружыла сваіх выхаванцаў з фабрыкай, цэхам, сваёй брыгадай. Піянеры—частыя госці на вытворчасці. Яны знаёмяцца з работай машын, выступаюць перад рабочымі з мастацкай самадзейнасцю, не забываюць павіншаваць сваіх шэфаў з рэвалюцыйнымі святамі. А шэфы ў сваю чаргу ідуць у школу, выступаюць на піянерскіх зборах.

Рэдка выпадае такі дзень, калі Зоя не сустракаецца з піянерамі. То яна ідзе з імі на экскурсію ў краязнаўчы музей і на Юр'еву горку, то збірае металалом або рыхтуе

Зоя Куйко за работай.

Фота Г. Усламава.

чарговы збор, то наведвае кіна-тэатр. А калі па нейкай прычыне Зоі не было ў школе, то юныя сябры спяшаюцца да яе дамоў. У іх многа сваіх маленькіх, але важных праблем, мноства спраў, якія нельга вырашыць без вая-тай. Напрыклад, уздумалі пашыць для ўсяго атрада ад-нолькавыя пілоткі. Зоя рас-кройвае матэрыял, шые, а яны наклеіваюць да піло-так зорачкі.

Прынесла важатая цікавую кнігу пра піянера партызана Віцю Карабкова. Калі кнігу прачыталі і абмеркавалі, Зоя прапанавала:

— Давайце напішам пісь-мо Віцевай маме.

Гэтая думка захапіла ра-бят. Толькі дзе ўзяць адрас?

Памагла «Пионерская прав-да». А неўзабаве прыйшоў ад-каз. Віцева мама расказала цікаўным піянерам пра дзіця-чыя гады свайго сына, пра яго смеласць, мужнасць, зна-ходлівасць. На такога хоча-ца раўняцца. І піянеры адна-душна вырашаюць: назваць свой атрад імем героя Віці Карабкова.

Знаёмства з пятым «В», рамантыкай яго жыцця пера-конваюць: так, сапраўды, Зо-іна прызвание— школа.

Але ў фабкоме сказалі: — Памыляецеся. Яе сты-хія—гэта работа з жанчы-намі.

І расказалі, колькі энергіі, ініцыятывы праяўляе гэтая дзяўчына, член жаночага са-вета фабрыкі.

— Яна—прыроджаны агі-татар,—пачуў я ў партый-ным бюро трыкатажнага цэ-ха.—Агітатар-шукальнік.

Агітатары цэха арганізу-юць абмеркаванні кінафіль-маў, праводзяць дыспуты.

— А пры чым тут Зоя?—спытаў я.

— Як пры чым? Гэта ж яна ўзначальвае агіткалек-тыў цэха. Такое ў яе, мала-дога камуніста, першае пар-тыйнае даручэнне.

Дзе ж, у чым яно, галоў-нае Зоіна прызвание? Да-рыць людзям цяпло свайго шчодрата сэрца, раскрываць перад імі хараство жыцця, упрыгожваць гэта жыццё паэ-зіяй працы...

Б. МЕЧ

г. Віцебск.

Янінка

Гэта ў яе імя такое—Янінка. Ёй ужо дваццаць чатыры, а яе клічуць вось так, ласкава: Янінка. І не толькі маці Таццяна Ві-кенцьеўна, не толькі баць-ка Аляксандр Іванавіч і брыгадзёр механізатараў цэнтральнага аддзялення саўгаса «Гальшаны», дзе яна працуе, а і іншыя, ад-ным словам,—усе. А яна ж член абласнога камітэта камсамола, кандыдат у члены партыі.

І што ж тут такога? Хі-ба дрэнна, калі цябе клі-чуць ласкава, проста, па-добраму, калі людзям гэта прыемна?

Але часам аб ёй і так га-вораць:

— Ох, ужо гэта Янін-ка! Ох, і ўпартая ж!

— Што праўда, то праўда, яна ў нас з ха-рактарам! — усміхаецца ўпраўляючы аддзялення Мікалай Арлоўскі. І пачы-нае расказваць пра Яніну Жыжнеўскую. І не абы-як, а з асаблівым задаваль-неннем.

— Я яе яшчэ вось та-кой ведаў... Дзяўчынкай. Неяк прыходзіць яна да нас у кантору... Я сказаў— прыходзіць? Як бы не так! Урываецца ў кантору— і адразу: «Хачу вучыцца на трактарыстку, а мяне не пускаюць!» «Дазволь,—гавару,—скажы спачатку, хто не пускае?» «Я сем класаў скончыла, хачу пайсці ў вучылішча меха-нізацыі, а маці і бацьку ніяк не проймеш! Кажуць, не для дзяўчыны гэтая ра-

бота, замуж ніхто не возьме!»

Вось, думаю, сітуацыя! «Паслухай, — кажу, — Яніна, а можа і на самай справе трэба спачатку падумаць як след?» А яна ў адказ: «Думала ўжо, сто разоў думала, не стану перадумваць. Пасылайце ў вучылішча!»

Параіўся я з парторгам, Мікалаем Ярашавым: што рабіць? Ён ухваліў рашэнне дзяўчыны і паабяцаў пагаварыць з яе бацькамі. Ярашаў расказваў, што паехаў да бацькоў Яніны ў вёску Прыбанцы і цэлую гадзіну даказваў, каб не перашкаджалі дачцы самой шукаць дарогу ў жыцці. Ледзь пераканаў...

Мінае год, гляджу, зноў перада мною Янінка. Смяецца: «Ну, вось і я! Давайце мне трактар». Так проста і патрабуе: давайце ёй трактар. І ўсё! Што зробіш, замацавалі за ёй «Беларусь», працуй, калі ласка. Дзень працуе, два — усё добра, а на трэці нешта сапсавалася ў машыне. Што ні рабіла, а трактар ні з месца. Дапамаглі хлопцы, адрамантавалі машыну. Зноў працуе. Вядома, вопыту ў яе было яшчэ мала, не ўсё ішло гладка. Гляджу, невясёлая ходзіць Яніна. «Кіну, — гаворыць, — гэты трактар, нічога ў мяне не выходзіць!» Тут ужо я не сцярапеў: «Не, так, даражэнькая, справа не пойдзе. Машына ёсць машына, а ты яе гаспадыня, і трэба вывучаць яе характар. Ці ж толькі ў цябе бываюць непаладкі?»

Раззлавалася і збегла. А праз колькі дзён разгортваю маскоўскую «Правду», гляджу — артыкул: «Адказ трактарыстцы Яніне Жыжнёўскай з саўгаса «Гальшаны» Ашмянскага раёна». Аказваецца, яна паслала пісьмо вядомай трактарыстцы Пашы Ангелінай, напісала ёй аб сваіх справах і прасіла парад: што рабіць? Але здарылася так, што пісьмо ўжо не застала Пашу Ангеліну ў жывых. Прачытаў тое пісьмо брат Пашы, таксама трактарыст, зацікавіўся лёсам Яніны і папрасіў карэспандэнта

«Правды» адказаць дзяўчыне праз газету.

Вось такая гісторыя. І сэнс адказу такі: нельга, Яніна, падаць духам перад першымі выпрабаваннямі, трэба змагацца, і справы абавязкова пойдучь добра.

Гляджу, зноў іншая стала Яніна: больш сур'ёзная, заклапочаная. Не ладзіцца што-небудзь у рабоце — параіцца з трактарыстамі, не адыдзе ад трактара, пакуль не даведаецца, у чым непаладка. Справы ў яе сталі наладжвацца, нормы пачала нават перавыконваць. І, вядома, павесяле-ла Янінка.

Вось такая яна ў нас. Цяпер што робіць? На «ДТ-54» працуе, на гусенічным, удваіх на змену з Леанідам Рагінскім. Выдатны экіпаж падабраўся. Памятаю, мінулай вясной паслалі іх збожжавыя сеяць. Пасеялі. «Што рабіць далей? — пытае Яніна. — Кукурузу сеяць?». «Кукурузу, — кажу, — трэба сеяць і як мага хутчэй». Але я ведаў, што дзяўчына незнаёма з квадратна-гнездавой сяўбой, баяўся, што не справіцца. І калі я сказаў Яніне аб сваіх сумненнях, яна засмяялася: «Спраўлюся! За два дні навучуся!»

Далі ёй кукурузную сеялку. І сапраўды, праз два дні яна ўжо не адставала нават ад вопытных трактарыстаў.

— Ну як, падабаецца вам наша Янінка?

А што б вы сказалі на маім месцы? Я магу толькі дадаць, што на тых участках, дзе сяўбу вёў аграгат Яніны і Леаніда, сабралі па 17 цэнтнераў збожжа з гектара. Для тутэйшай зямлі — камяністай і пясчанай — гэта вельмі добры ўраджай.

І яшчэ. Калі вам давядзецца пабываць на адным з канцэртаў мастацкай самадзейнасці рабочых саўгаса «Гальшаны», дык ведайце, што перад вамі будзе пець і танцаваць і Яніна Жыжнёўская. А ў іншыя вечары вы сустрэнеце яе ў дзевятым класе Гальшанскай школы рабочай моладзі.

Вось такая Янінка!

В. ХЛІМАНУ

ДЛЯ Івана яна родная, дарагая, для Лены — свякруха. Свяхруха... Адно слова, а колькі трывогі выклікае ў дзяўчат, якія рыхтуюцца да сямейнага жыцця! Хвалалася і Лена. Ёй здавалася, што свяхруха — абавязкова злосная, прыдзірлівая, бурклівая. Уволю выпадка не дасць. За свяхрухай не пагуляеш, як за роднай маці. І Лена парашыла сказаць Івану: калі яны пажэняцца, то хай лепш ён прайдзе жыць у іхнюю хату, чым яна — да свяхрухі. Яе мама харошая. З цешчай зяць заўсёды паладзіць. У Лены і бацька памяркоўны чалавек. А ў Івана адна маці. Кажуць, прынцыповая і на язык вострая, як брытва. Вось і паспрабуй ёй дагадзіць.

На вяселлі Лена асцярожна пераступіла парог чужой хаты. Музыка грала, госці спявалі, а яна заплакала. Аднак свяхруха не суняла яе. Мала таго, сказала: «Хай выплачацца... Каб замужам слёзы не ліла...» Быццам на ішчасце плачуць нявесты. І здалося Лене, што вочы ў свяхрухі халодныя, злыя.

МАШЫНЫ

Мікола ГРОДНЕЎ

Нарыс

Пасля вяселля Лена ўстала рана, толькі сонца ўзышло. Гэта, каб свяхруха не падумала, што нявестка гультайка.

— Можа скажаце, што памагчы вам? — спытала Лена.

— Ты паспала б яшчэ. Хіба я сама не ўпраўлюся... Па-жывеш трохі, прывыкнеш, вось тады і станеш кіраваць гаспадаркай.

Ад гэтых слоў у Лены пабеглі мурашкі па целе. Кіраваць гаспадаркай... Ёй не прывыкаць і сена грэбці, жаць, малаціць, абед гатаваць. Але ж тут паспрабуй боршч не-даварыць ці яшчэ дзе прамахнуцца — свяхруха не даруе. Не, тут не будзе жыцця! І Лена засумавала. Пасля сніданя сказала Івану, каб пачула свяхруха:

— Не буду я тут... Пойдзем да маіх бацькоў жыць.

Не чакаў Іван такога ад Лены. Не разумеў: што ёй не спадабалася? Здзівілася і Прузына Іосіфаўна. Няўжо пакрыўдзілася за тое, што яна парашыла адразу ўсё даверыць Лене, зрабіць яе паўнапраўнай гаспадыняй у хаце? А Лена вось што кажа. Сына хоча перацягнуць да сваіх бацькоў. Ды гэта ўсё роўна, што сэрца вырваць з матчыных грудзей!

Тут, у Валевічах, нарадзіліся бацькі яе бацькоў, бацькі мужа. Тут і яна, Прузына, вырасла, выйшла замуж. Нарадзіла і выгадала шасцёрых дзяцей. Старэйшая дачка, Таня, замужам і жыве на Харкаўшчыне. Мікалай ажаніўся ў Мінску. Зоя і Галя нікуды не паехалі з калгаса, але ж у кожнай свая сям'я, свой дом. Самыя малодшыя, Міхась, вучыцца ў Мінску. Пасля будзе працаваць на вялікіх будоўлях. Іван нікуды не паехаў з бацькавай хаты. Працаваў камбайнерам, трактарыстам, цяпер узначальвае перадавую паляводчую брыгаду. Дык няўжо ж пасля таго, як мужа забрала вайна, нявестка забярэ ад яе апошняга сына? Няўжо цётцы Прузыне адзінока дажываць век? Няўжо яна не заслужыла спакойную старасць?..

...Не забыць цяперашнім пенсіянерам-калгаснікам той сход у Валевічах. Сабраліся ў самую большую хату мужчыны. Сядзяць, смаляць цыгаркі, а ніхто не адважваецца першым падаць заяву ў калгас, бо кулак зброяй пагражаў. Зайшла на сход Прузына.

— А ты чаго вушы развесіў? — накінулася на свайго Кірылу. — Кулакоў баішся? Эх, ты... Калі б усе так паноў баіліся, то і рэвалюцыі не было б. Кладзі на стол заяву, а то, бач, брат і кум на цябе глядзяць.

Шкада было Кірылу Галубцу аддаваць лепшага ў вёсцы каня, раменную збрую, інвентар. Шкада, але ж аддаў.

Затое замест дойнай каровы завёў на ферму цёлку-пярэзімку.

— Што ты нарабіў, жмінда!—абурылася Прузына.— Ты цёлку адвёў, брат адвядзе ялаўку, кум—быка... А мяне ж даяркай паставілі. Каго даіць буду?

Прузына першая аддала на грамадскую ферму харошую дойную карову.

Потым ферму стварыла ў калгасе. А колькі малака надала дзяржаве! Колькі добрых слоў гаварылі пра яе!

Жыць бы ды радавацца. А тут вайна.

Валевічы былі партызанскай вёскай. Дачулася Прузына, што нібыта фашысты хочуць сабраць усіх дзяцей і жанок, загнаць у гумно і спаліць. Ратавацца ўжо не было як. Прузына праз хлапчукоў наказала партызанам. Ля вёскі завязаўся бой. Карнікі адступалі, а тым часам Прузына заўважыла, як крайнюю хату падпальваў паліцай.

— Ірад пракляты!—кінулася да яго Прузына.— Не рабі бяды людзям. Бо не бачыць табе, як будзем будавацца... Родная маці пракляне цябе!

Тут якраз падаспелі партызаны. Вёска была выратавана.

Але другім разам, калі адступалі фашысты, ужо не ўдалося адвесці агонь ад замшэлых стрэх...

Адбудаваўся людзі. Аднавілі калгас.

Дзеці ў Прузыны малыя. А трэба ж было ёй, удаве, накарміць, апрануць кожнага.

Цяжка ўспамінаць... Але ж перажыла нягоды. А радасці не прыходзілі самі, іх трэба было ў працы здабыць. Не за прасніцай і не сваім агародам. Прузына стала звенявой па льну. Не адразу дамаглася добрага ўраджаю, але вось, нарэшце, яе звяно дало вялікі прыбытак калгасу. Атрымала сабе нямала грошай. Атрымалі і калгаснікі.

З году ў год Прузына Іосіфаўна збірала багатыя ўра-

Даўно спаборнічаюць знатныя даяркі Таісія Шпакоўская з калгаса «Аснежныя» Пінскага раёна і Лідзія Асіюк. Летась Таісія Шпакоўская ад кожнай каровы сваёй групы надала па 6 тысяч 403 кг малака. Рэкордны паказчык Лідзія Іванаўна цёпла павіншавала яе з поспехам.

На здымку: Т. В. Шпакоўская выступае перад радыёслухачамі рэспублікі.
Фота Ул. Лупейкі.

джаі беларускага золата. Але гады бралі сваё. Не, не—ды і хвароба напаткае. Перадала звяно маладзейшым, а сабе ўзяла пастаянны ўчастак. Каб працаваць разам з людзьмі, пакуль ёсць здароўе.

Нарэшце, падмога прыйшла ў хату—нявестка. І вось табе маеш—у першы дзень сварка. Іван зазлаваў, бразнуў дзвярыма і, не сказаўшы ні слова, пайшоў некуды. Увечары вярнуўся добра выпіўшы.

— Ты да бацькоў сваіх хочаш пайсці?—падступіўся да Лены.—І мяне кінуць? Зганьбіць на ўсю вёску?—І раптам са злосцю стукнуў кулаком па сталю.

Лена бездапаможна азірнулася, ледзь не заплакала. А Прузына Іосіфаўна рашуча падышла да сына, прыкрынула:

— Ты што гэта? На каго стукаеш? Пакуль буду жыць, не дазволю, каб ты яе крыўдзіў. Ты сын мне, а яна дачка.

Іван прысеў на крэсла і долу апусціў вочы. А Лена абняла Прузыну Іосіфаўну, сказала:

— Мама... Вы добра, я вас буду любіць. І на Ваню не сварыцеся. Я сама вінавата, не тое сказала. Нікуды не пайду ад вас...

Лена пацалавала сваякроху, як родную маці, Прузына Іосіфаўна прытуліла нявестку да сябе. Абедзве заплакалі.

Прыемна было Прузыне Іосіфаўне, што чужая дачка яе назвала мамай. Шчаслівая была Лена. Тут, у гэтым доме, яна не чужая.

Першае добрае, сардэчнае слова. Мама... Дачушка...

Сказаць—не цяжка. Галоўнае—давер'е, шчырасць, павага.

Ішлі дні. Іван больш не прыходзіў п'яны. І Лена ўжо не думала перабірацца да сваіх бацькоў. Шкада было пакідаць другую маці, Прузыну Іосіфаўну, такую ласкавую, спагадлівую.

І яшчэ міналі дні. Лена ўжо чакала дзіцё. Івана прызначылі брыгадзірам.

— Вопыту няма ў цябе,—стала бедаваць маці.—А трэба ж зямлю ведаць.

— Мама, што я не ведаю, ты падкажаш.

Аграномы ў калгасе «Іскра» часта мяняліся. Адзін пайшоў вучыцца ў аспірантуру, другога прызначылі на вышэйшую пасаду.

Маці ў Івана не горш за агранома парайць, дзе лепш пасеяць лён, дзе жыта, а дзе—грэчку. І старшыня калгаса пагаджаецца з ёю, бо яна ведае зямлю.

У жніво вярталася Прузына Іосіфаўна з поля. Супынілася ля жыта, што расло высокай сцяной на тарфяніках. Колас важкі, зерне буйное. Дзень-два—і жыта паляжа. Тады і камбайн не возьме.

Знайшла сына ў полі. Паралла перагнаць камбайн на тарфянікі.

З кожнага гектара намалацілі па 25 цэнтнераў зерня. А каб прамарудзілі, жалі сярпамі, то страцілі б, сама менш, палавіну ўраджаю.

А пасля жніва новая радасць прыйшла ў сям'ю: Лена нарадзіла сына, Сярожу.

* * *

На двары мароз і сонца. На палях шмат снегу.

— І сёлета будзе год ураджайны,—трымаючы на руках Сярожу, кажа Прузына Іосіфаўна.

— Па чым вы знаеце, мама?—цікавіцца Лена.

— Снег лёг на мёрзлую зямлю. Ды яшчэ—з восені гной пачалі вазіць на поле. І людзі ў калгасе стараюцца... Я многа жыла, ведаю. Ужо зімою відаць, які ўраджай будзе.

Прузыне Іосіфаўне Галубец больш шасцідзясяці гадоў. Яна калгасны пенсіянер. Але толькі называецца так—пенсіянер. Летась у яе было каля ста пяцідзясяці працадзён і сёлета не думае сядзець дома. Трэба ж памагаць калгасу і хлеб, і бульбу, і лён расціць.

Прузына Іосіфаўна прыўзняла Сярожу. Ён усміхнуўся, зірнуў угору.

— Прыйдзе час, вырастэш, унучак...—пажартавала Прузына Іосіфаўна,—прывядзеш дадому дзяўчыну. І твая мама стане сваякрохай...

— Буду, мама, і я сваякрохай,—сказала Лена і сустрэлася з ёю поглядам. Адкуль яна ўзяла, што ў Прузыны Іосіфаўны халодныя вочы? Яны выцвілі ад нялёгкага жыцця, стомленыя, але шчырыя і добрыя.

Калгас «Іскра»,
Чэрвеньскі раён.

Лідзія Смірнова.

Выканаўцы галоўных роляў у оперы «Яўгеній Анегін» народная артыстка РСФСР Леакадзія Масленікава і заслужаны артыст РСФСР Яўгеній Кібкала (другі злева) сярод беларускіх артыстаў перадыхаюць на сцэну.

Фота І. Змітровіча.

СВЯТА НА БЕЛАРУСІ

Як ні дзіўна, а сёлетні студзень затапіў Беларусь... цяплом, сонцам і бласкам. Цяпло гэта пранікла ва ўсе, нават самыя аддаленыя, куткі нашай рэспублікі. Пранікла разам з сардэчнай песняй, з агністым танцам, з дасціпным словам — разам з той паўнаводнай ракой мастацтва, якая прыйшла да нас з Масквы.

Даўня, шматгадовая дружба яднае між сабою рускі і беларускі браты-народы. Таму і бываюць гэтакія цёплымі і сардэчнымі сустрэчы нашых народаў. Таму з гэтакім хваляваннем і радасцю чакаем і сустракаем мы кожны раз гасцей.

З 9 па 18 студзеня дзеячы музыкі, тэатра, выяўленчага мастацтва і кіно Расійскай Федэрацыі дэманстравалі перад працоўнымі Беларусі свае творчыя поспехі і дасягненні. Да нас у гасці прыязджалі такія шырока вядомыя савецкаму гледачу і слухачу ансамблі, як Дзяржаўны народны рускі хор імя Пятніцкага, сімфанічны аркестр Маскоўскай дзяржаўнай філармоніі, ансамбль скрыпачоў Вялікага тэатра СССР, квартэт імя Бетховена.

Са сваімі песнямі, якія і спяваюць на Беларусі і любяць, як і родныя песні, прыязджалі да нас кампазітары В. Салаўёў-Сядой, Ц. Хрэнінаў, Э. Калmanoўскі, А. Астроўскі. Прынялі ўдзел у аўтарскіх канцэртах такія выдатныя савецкія кампазітары, як Д. Шастаковіч і А. Хачатуран.

Вельмі шырока быў прадстаўлены ў дні дэкады вакальны жанр. Беларускія слухачы былі запалонены майстэрствам выдатнага рускага спевача, народнага артыста СССР Івана Пятрова, які паабяцаў прыехаць да нас на гастролі яшчэ і гэтай жа вясной. [Будзем чакаць яго!]

Зачаравала нас сваімі песнямі і наша зямлячка, народная артыстка РСФСР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Леакадзія Масленікава. Вялікую асалоду прынеслі аматарам вакальнага мастацтва і народная артыстка РСФСР Зара Далуханова, і заслужаны артыст РСФСР Я. Кібкала...

Імён усіх выканаўцаў не пералічыць! Неаднаразова сустракаліся з гледачамі артысты кіно Лідзія Смірнова, Іна Макарава, Надзея Румянцава. І, як заўсёды, чаравалі нас майстры балета: народная артыстка СССР Мая Плісецкая, народны артыст РСФСР Н. Фадзеічаў, а таксама маладыя танцоўшчыкі трупы Вялікага тэатра А. Рабінкіна і М. Ліпа.

...Свята — Дэкада рускага мастацтва на Беларусі — скончылася. Але гэта толькі на сцэне. У сэрцах беларускага народа святочны настрой і падзяка гасцям засталіся назаўсёды.

Вось некалькі развітальных пажаданняў нашых дарагіх гасцей.

З вялікім задавальненнем я прыехаў яшчэ раз у Беларусь на Дэкаду рускага мастацтва. Жадаю працоўным Беларусі вялікіх поспехаў і поўнага росквіту — рэспубліцы. Жанчынам, чытачам часопіса, маё асаблівае прывітанне і найлепшыя пажаданні ў 1965 годзе.

Народны артыст СССР
Іван ПЯТРОЎ

З Беларуссю мяне звязваюць даўнія і вельмі хваляючыя ўспаміны. У Беларусі я здымалася ў першым сваім фільме, яшчэ даваенным, — у «Маёй любові», пастаўленай беларускім рэжысёрам Корш-Сабліным. Любоў гэта не астыла з гадамі.

Вось чаму мне так радасна зноў быць у Беларусі. Вось чаму мяне так хвалюе сустрэча з беларускімі гледачамі — маімі даўнімі добрымі сябрамі.

Жанчынам-беларускам маё асаблівае прывітанне, асаблівыя пажаданні ішчасця.

Лідзія СМІРНОВА, кінаактрыса

У дні Дэкады рускага мастацтва ў Беларусі мне асабліва радасна быць удзельніцай гэтага хваляючага свята. Бо

свята гэта ў мяне дома — можна сказаць, у маёй роднай хаце. Я нарадзілася і вырасла ў Беларусі. І першыя мае песні былі таксама беларускія песні: «Чаму ж мне не пець», «А ў полі вярба», «Янка»... З гэтымі песнямі я выступала ў фабрычнай самадзейнасці, бо свой жыццёвы шлях пачынала фабрычнай дзяўчынай на мінскай галантарэйнай фабрыцы імя Фрунзе.

Адсюль і пайшла мая дарога ў мастацтва.

Ад усяго сэрца жадаю сваім сёстрам-беларускам ішчасця ў асабістым жыцці, жадаю творчых поспехаў.

Леакадзія МАСЛЕНІКАВА, народная артыстка РСФСР

Кампазітар Э. С. Калmanoўскі сярод удзельнікаў мастацкай самадзейнасці Маргінёўскага завода штучнага валакна.

Фота М. Жалудовіча.

КАМУНІСТЫ

заўсёды маладыя

Імя Катарыны Сусаны Прычард, аўстралійскай пісьменніцы, добра вядома савецкаму чытачу. Яе раманы „Дзевяностыя гады“, „Залатая мілі“, „Крылатое насенне“, „Здрада“, „Піянеры“, „Кунард“ і іншыя выдадзены ў Савецкім Саюзе тыражом больш 1 мільёна 600 тысяч экзэмпляраў.

Катарына Сусана Прычард нарадзілася ў 1884 годзе ў горадзе Левука (астравы Фіджы), у сям'і журналіста. Дзяцінства К. Прычард прайшло ў сельскіх раёнах Тасманіі. Адукацыю яна атрымала ў Паўднёва-Мельбурніскім жаночым каледжы. Літаратурную дзейнасць пачала ў якасці журналісткі.

К. С. Прычард — член Камуністычнай партыі Аўстраліі з дня яе заснавання і нястомны змагар за ідэі камунізма на працягу ўсяго свайго шматгадовага жыцця.

З першай у свеце краінай сацыялізма К. С. Прычард звязвала свае мары і надзеі на канчатковую перамогу аўстралійскага і іншых народаў у іх барацьбе „за права валодаць і карыстацца плодам свайго працы“. З 1941 года Прычард — нязменны старшыня Таварыства аўстралійска-савецкай дружбы.

Катарына Сусана ПРЫЧАРД

Мал. Р. Віткоўскага

Алі некалькі гадоў таму назад мае дзеці ўступілі ў партыю, мне таксама хацелася гэта зрабіць, — сказала місіс Макбрайд, вымаўляючы словы з шатландскім акцэнтам, і яе твар засвяціўся добрай усмешкай. Але яны сказалі мне, што я занадта старая.

Гэта маленькая жанчына ўзгадвала і выхавала вялікую сям'ю. У яе зусім сівыя валасы і ўвесь твар у маршчынах, але блакітныя вочы свецяцца агнём і запалам маладосці.

— Яшчэ ў школе, у Шатландыі, прыгавяецца мне, я здзіўлялася, чаму ў некаторых дзяцей прыгожыя цёплыя паліто і добрыя чаравікі, а іншыя ходзяць голыя і босыя. Я не любіла хадзіць у царкву, бо там было тое ж самае. У адных — тлустыя і задаволеныя твары, і апранутыя яны з іголаккі. А на другіх — адбітак голаду і галечы. У нечым была дапушчана найвялікшая несправядлівасць — я адчувала і ненавідзела яе.

Місіс Макбрайд зноў узялася за вя-

занне. Яна вязала шкарпэткі для Дэні, самага малодшага з сыноў.

— Мы з Робам былі вельмі маладыя, калі пажаніліся, — працягвала яна. — У нас было дзевяцёра дзяцей, калі мы прыехалі ў Аўстралію, спадзеючыся, што тут барацьба за існаванне не будзе такая цяжкая. Але вельмі хутка мы зразумелі, што капіталізм усюды аднолькавы.

Усюды: у школе, у царкве, дома паміж працаўнікамі і тымі, хто жыве за іх кошт, існавала гэтая ж непрамірымая нянавісць. Калі мае хлопчыкі падраслі, яны пачалі гаварыць аб прафесійных саюзах, аб урадзе, а я слухала іх з вялікай цікавасцю. Усе разам мы хадзілі на сходы, прысвечаныя падзеям у Савецкім Саюзе.

Было прыемна ўсведамляць, што хоць недзе ў іншай краіне здзейсніліся мае лепшыя мары аб вызваленні працоўных людзей ад рабства і галечы. Роб заўсёды быў занадта асцярожны, лічыў за лепшае не лезці на ражон, ён баяўся, што гаспадары могуць пранюхаць пра сувязь нашых хлопчыкаў з «чырвонымі

абадранцамі», як ён называў іх, і гэта будзе мець дрэнныя вынікі.

Яны з Джокам многа спрачаліся на конт гэтага, і заўсёды Джок выходзіў пераможцам. Мне падабалася яго энергія і лагічнасць у спрэчках, ён часта ставіў бацьку ў тупік, таму не заставалася нічога іншага, як згадзіцца з яго довадамі. Роб, вядома, разумеў, што праўда была на баку сыноў. Ён толькі баяўся за іх: быць камуністам азначала застацца без работы.

Я здагадвалася, што ўсе яны — Элісон, Пэгі, іх мужы і мая маленькая Нэн — камуністы. Я радавалася гэтаму і ганарылася сваімі дзецьмі, якія змагаліся за светлую будучыню. Яшчэ да іх нараджэння я марыла аб барацьбе за шчасце простых людзей, але мне хацелася, каб і мой муж зразумеў, што Камуністычная партыя ў нашай краіне з'яўляецца авангардам рабочага класа, самага магутнага і вернага свайму народу класа.

Вы толькі ўявіце сабе, якія занятыя былі гэтыя маладыя людзі, дзеці маленькай місіс Макбрайд, як глыбока ўсведамлялі яны важнасць справы, якой служылі. У іх не хапала часу пабыць са сваёй любімай маці, бо трэба ж было хадзіць на сходы, наведваць розныя заняткі. Яны ніколі нікому не расказвалі пра свае справы і многае ўтойвалі нават ад місіс Макбрайд.

Джока зволілі з работы за ўдзел у дэманстрацыі супраць беспрацоўя. Амаль адразу пасля гэтага ён знайшоў іншае месца. Гэта работа, як ён запэўніваў, была лепшая, хоць плацілі за яе мала. Часам ён наогул не атрымліваў зарплаты. І ўсё ж ён заўсёды выглядаў чыстым і акуратным. Пра гэта ўжо клапацілася мама. Яна прасавала і чысціла яго касцюм, мяняла каўняры і манжэты на сарочках, вязала і цыравала для яго. Сам Джок мала звяртаў увагі на свае рэчы. Калі яны зношваліся, браты і сёстры першыя заўважалі гэта і час ад часу куплялі для яго ўсё, што было неабходна.

— Яны ведалі (як, між іншым, і я, хоць гэта заставалася для іх тайнай), што Джок быў сакратаром партыйнай ячэйкі ў нашым раёне, — працягвала місіс Макбрайд. — Часамі пануры і нечым заклапочаны, ён пытаў мяне: «Мамачка, можа, я заўтра вечарам зайду з сябрамі, нам трэба правесці пасяджэнне?» «Вядома, сыноч», — адказвала я яму. «А ты можа паглядзіш, каб да нас нечакана не ўвайшоў бацька?» — пытаў ён, а я адказвала: «Не турбуйся, родны, зраблю ўсё як трэба».

Аднойчы вечарам я канчаткова страціла цягавікасць — не хацелася мне больш заставацца адной, у баку ад сапраўдных спраў. Джок у гэты час працаваў у сваім пакоі, а Нэн друкавала для яго на машынцы. Я прынесла ім чай і сказала: «Джок, мне б таксама хацелася ўступіць у партыю».

«Што ты, мамачка, ты ж занадта старая для гэтага», — разгубіўся ён. Нэн адразу захвалывалася, яна падумала, што адказ брата пакрыўдзіў мяне. «Не крыўдуй, мамачка», — сказала яна, — ты заўсёды зможаш нам чым-небудзь дапамагчы, напрыклад, выразаць ружы для Першамая ці прадаваць літаратуру на сходах».

— Вядома, Джок быў вельмі загружаны работай, — працягвала місіс Макбрайд, нібы апраўдваючы сына. — Бо ён жа ні аб чым не мог думаць, акрамя газеты, якую яны з Нэн рыхтавалі да сённяшняга дня.

І місіс Макбрайд зрабіла так, як ёй параіла Нэн. Яна выразала ружы для майскіх урачыстасцей і прадавала літаратуру на сходах. Два ці тры гады яна падмятала і мыла пакоі партыйнай ячэйкі, чысціла прыбіральні, хадзіла ў магазін, калі не было каго паслаць, падпісвала канверты, варыла каву і пякла ячменныя праснакі для ўдзельнікаў сходаў. Як толькі выпадала вольная часіна, яна гартала кнігі і памфлеты, якія належалі Джоку, і ўсё, што толькі магла, чытала аб камунізме. Нялёгка было выкрываць гэтыя вольныя ад клопатаў хвіліны. Вы толькі падумайце, колькі ў яе было турбот: вялікая сям'я, якую трэба абмыць і накарміць, дом, дзе заўсёды павінен быць парадак. Бо таварышам, якія прыходзілі да сына, патрабаваўся пакой, а часам і пасцель. Але

місіс Макбрайд падабаліся гэтыя клопаты, і яна ганарылася, што можа прынесці хоць якую-небудзь карысць, нягледзячы на свой «занадта пажылы» ўзрост.

Калі пачалася вайна, Эндрю і Джордзі адразу ж пайшлі на фронт у Паўночную Афрыку. Што магла зрабіць маці для сваіх дарагіх хлопчыкаў? Ёй заставалася толькі скарыцца і адпусціць іх у гэтае пекла смерці і разбурэнняў. Але яна ведала: вайна, на якую пайшлі яе сыны, — гэта частка той справы, за якую змагаецца рабочы клас. Яна ведала: рабочым усяго свету не дабіцца прагрэсу, пакуль не будзе скончана з фашызмам.

«Ведаеш, мам, — сказаў тады Джок, — я таксама хацеў бы пайсці. Але прыйдзеца зрабіць інакш. Эндрю і Джордзі будуць змагацца на адным фронце, я — на другім. Мне неабходна застацца. Мая задача — не дапусціць, каб фашысты ў Аўстраліі выкарысталі вайну і знішчылі тое, за што змагаюцца мае браты».

— Я адразу зразумела, пра што ён гаворыць, — сказала місіс Макбрайд. — Урад Мензі забараніў Камуністычную партыю Аўстраліі, і яна была вымушана пайсці ў падполле. Усё гэта вельмі нагадвала Францыю, дзе фашысты ўсялякім чынам імкнуліся знішчыць найбольш актыўных змагаючых супраць фашызму.

Джок і Нэн былі вымушаны пайсці з дому. Затым да нас прыйшла паліцыя і пачала мяне распытваць пра іх. Я ім, вядома, нічога не сказала. «І куды толькі ваш сын дзеў ўсю кучу грошай, якую ён атрымлівае з Масквы?» — спытаў адзін з сышчыкаў. Я паказала яму святочны касцюм Джока: штаны былі працёрты амаль да дзірачкі. «Ніякіх грошай ён з Масквы не атрымлівае, — адказала я, — хіба яшчэ патрэбен доказ?»

Я схавала ўсе газеты і кнігі, якія раптам сталі «нелегальнымі». Паліцэйскія не знайшлі нічога, што б магло пашкодзіць маім дзеціям, хоць і перавярнулі ўсё ў доме дагары нагамі. Не знайшлі таксама і друкарскі прэс, які пакінуў ноччу ў двары адзін з таварышаў. Я ледзь паспела схваць яго да прыходу сышчыкаў.

Гэты прэс быў вельмі дарэчы. Я навучылася набіраць шрыфт і друкаваць літаратуру, якую мне дасылаў Джок. Пазней, калі Джока арыштавалі і пасадзілі ў турму, знайшоўшы пры ім лістоўкі, я працягвала сама друкаваць іх. Лістоўкі мы з Робам перадавалі другому таварышу, а некаторыя распаўсюджвалі самі.

— Які абсурд! — гнеўна ўсклікнула яна. — Эндрю і Джордзі пайшлі за мора змагацца з фашызмам, а фашысты Аўстраліі ганяліся за Джокам і Нэн. Бацька сказаў: «Мы не дапусцім, каб нашым сынам усадзілі нож у спіну». Так мы і працавалі ўсе разам, пакуль Кампартыя не выйшла з падполля.

Калі ўладу ўзяла лейбарысцкая партыя, праследаванні спыніліся. Я здала прэс і ўсе кнігі нашаму таварышу. «Як атрымалася, што вы не член партыі, місіс Макбрайд?» — спытаў ён. «Некалькі год назад я хацела ўступіць у партыю, — адказала я. — Але мае дзеці казалі мне, што для гэтага я занадта старая».

«Аднак ваш узрост не перашкодзіў вам друкаваць і распаўсюджваць лістоўкі ў час падполля», — сказаў ён з вясёлай іскрынкай у вачах.

Ён напісаў мне рэкамендацыю, і наша

партыйная ячэйка прыняла мяне ў партыю. Хутка пасля гэтага вызвалілі Джока. Калі ён прыйшоў дамоў, я паказала яму свой партыйны білет.

«Прывітанне, таварыш! — сказала я Джоку. — Людзі кажуць, што твая маці не занадта старая для партыі! А твой бацька — казначэй нашай ячэйкі!»

Як ён смяяўся! «Вось цяпер веру, мамачка», — сказаў ён. «У што?» — спытала я яго. «Што камуністы заўсёды маладыя. Так сказаў Кіш. Як я мог забыць гэта? Ён гэта гаварыў, калі ўспамінаў Клару Цэткін. У ёй была маладосць неўтаймаванага духу, сказаў аб ёй Кіш. Гэты неўтаймаваны дух ёсць ва ўсіх сапраўдных камуністаў, бо яны ведаюць, што служаць найвялікшай справе на зямлі — вызваленню чалавецтва ад эксплуатацыі, галечы і вайны».

— Так, — уздыхнула місіс Макбрайд, — што яшчэ, калі не гэтыя словы, дапамагло мне перажыць цяжкую страту, калі я даведлася пра смерць Эндрю і Джордзі. Я сказала сабе: «Таварыш, хай тваё вялікае гора не зломіць цябе, а дасць табе новыя сілы для барацьбы за справядлівую справу. Многія маці страцілі сваіх сыноў у гэтую вайну — тысячы і

тысячы маці, — але многія маці да гэтага часу ўсё яшчэ не разумеюць, што яны павінны зрабіць, каб не дапусціць новай вайны. Ты павінна дапамагчы ім і навучыць іх. Найвялікшае шчасце — мець у сабе сілы змагацца за мір, дабрабыт і шчасце народаў».

З англійскай мовы пераклаў
М. НАВІЦКІ

Пазарасталі сцежкі-дарожкі...

Ользе здаецца, што песня гучыць зусім побач. Яна ціхенька падкрадваецца да акна і замірае. Вось зноў:

Пазарасталі сцежкі-дарожкі...

Яна рыўком прыўзнямае фіранку, прыціскаецца лбом да халоднага аконнага шкла. Нікога. Толькі мяце і мяце пазёмка. Ніводнага прахожага на шырокай калгаснай вуліцы. Ды і адкуль ім быць у гэту пару? Хто любіць павесяліцца, патанцаваць, тыя даўно ў клубе, а хто лічыць за лепшае правесці нядзельны вечар дома, у сям'і, — тыя запалілі ўжо яркія прыветлівыя агні. Заходзь у хату, хто змерз цэлам ці душой. Сагрэешся ля гарача напаленай печы, адыдзеш сэрца, глядзячы на чужое шчасце.

Толькі Ольга не пойдзе. Ні ў клуб, дзе спяваюць і танцуюць сяброўкі, ні на прыветлівыя сямейныя агні. Будзе вась так сядзець і думаць, будзе ўспамінаць, будзе судзіць сябе...

Калі бацька і маці дома, размова з сабой не атрымліваецца. Бацька абавязкова ўключыць радыё, падміргне: «Што гэта ты засумавала, дачка?» Яго падтрымае маці, энергічна, напорыста: «О-хо-хо, ці толькі святла таго, што ў акенцы? Ды не ўсе гэта ўмеюць бачыць...»

І сёння, збіраючыся ў кіно, маці пачала ўсё тую ж размову.

— Ты, дзеўка, у душы што хочаш трымаць, а мяне перад людзьмі не ганьбі. На гэты раз — пасядзі, а ў наступную нядзелю — сама ў клуб павяду. Не паслухаеш, не пойдзеш дабром — павяду за косы. Недабру розуму, старая я стала, ці што, — працягвае яна, завязваючы перад люстэркам шэрую пуховую хустку, — чым дрэнныя нашы хлопцы? Скажам, Юрка — трактарыст... Хата свая, пяцісценка, адна маці... Ці Мікола...

Ольга ведае, што цяпер спыніць маці будзе цяжка: абавязкова пачне пералічваць усіх падыходзячых жаніхоў. Яна ўмольна глядзіць на бацьку. Той усё разумее.

— Ну і корпаешся ты... Спознімся, як у мінулы раз, у самым апошнім радзе будзем сядзець. І хустку нікому не паспееш паказаць...

Ну і хітры ж бацька, добра ведае, што трэба сказаць

і як. Ольга ўдзячна ўсміхаецца яму.

Пратупалі крокі, замяло пазёмкай вялікія бацькавы сляды, а побач — маленькія, матчыны. Цяпер ніхто не перашкодзіць...

Толькі вась музыка... Ніколі раней яна не задумвалася над бясхітраснымі словамі песні, ніколі не прымярала да свайго лёсу тое, што за імі хаваецца. «Хто гэта мучыць мяне цэлы вечар?» — уздыхае Ольга. І ўспамінае: гэта ж Віцька, суседскі хлопчук.

Была ў Віцькі мара — купіць баян, іграць на ім. Два леты запар, скончыўшы заняткі ў школе, дзень у дзень працаваў ён у палыводчым звяне. Бачачы такое старанне, бацька расшчодрывся, далажыў грошы, якіх не хатала. Вось і купілі баян. Цяпер іншая бяда: вучыць Віцьку няма каму. Аляксея, калгасны баяніст, паехаў на курсы трактарыстаў. У клубе да музыканта не падступіцца. Вось і вучыць Віцьку дзед Цімафей, вучыць на свой лад: учора «Па дзікіх стэпах» ігралі, а сёння ўвесь вечар гэтыя самыя «Сцежкі-дарожкі»...

Эх, Віцька, Віцька! Малы ты яшчэ, і няма табе справы да маладой суседкі, душу якой ты вярэдзіш сваімі сцежкамі-дарожкамі.

Не, іхнія сцежкі яшчэ не пазарасталі. Толькі два месяцы прайшло, як паехаў Васіль. Замяла іх першая мяцеліца, запарушыла, схавала... І сцежкі, і золата асенняга лістападу на іх, і сляды. Напэўна, з цэлай тысячы пазнала б Ольга яго сляды. Як убачыла тады, у першы раз...

...Захутаная да броваў, яна спыталася на ферму... Толькі-толькі пачынаўся дзень, успыхвалі ў вокнах першыя агні. Ольга ведала, што вась зараз у доме Зінкі, лепшай яе сяброўкі, аганёк міргне і патухне, Зінка выскачыць на вуліцу і абавязкова паглядзіць: ці ёсць сляды, прайшла ўжо Ольга ці не? Звычайна яны, даяркі, прыбгаюць на работу першыя.

Але што гэта? Аганёк у Зінчыным акне яшчэ гарыць, а сляды ўпэўнена крочаць прама па сярэдзіне вуліцы. Ольга ідзе па іх і праз мінуту вырашае: гэта прайшла не Зіна. Сляды вялікія, упартыя і чамусьці касалапяць. Не, гэта не Зінчыны. Ольга падскоквае, імкнучыся трапіць след у след, паварочвае за вугал дома і амаль налятае на хлопца. Той ста-

іць, прысланіўшы да нагі рукзак, матроскі бушлат расшпілены («Бацяхны, і гэта ў такі мароз!»). Быццам чакае яе.

О, гэтыя дзявочыя вочы! І хітраватыя, і вясёлыя, і ўважлівыя, колькі яны паспяваюць прыкмеціць адразу. І запамятаць, ды выгляду не падаць...

Вечарам на танцах Васіль падышоў да Ольгі як стары знаёмы. Здзіўлена і строга ўскінуліся Ольгіны бровы: хто яшчэ такі? Давялося прадставіцца:

— Васіль Чарнічэнка. Прыбыў да армейскага свайго дружка. Можна сказаць, на сталае месца жыхарства...

Так прыйшло да Ольгі каханне. Асвяціла яе жыццё цёплымі шэрымі вачыма, запоўніла летнімі духмянымі вечарамі ў яблыневай квецені. Здавалася, што шчасце можа пераліцца цераз край, такое яно неабдымнае. І было зусім не шкада падзяліцца ім з кожным добрым чалавекам.

...Адшумела першымі ліўнямі вясна, адзвінела на пакосах калгаснае лета. І восенню, калі з ціхім стукам падалі па вечарах яблыкі ў калгасным садзе, Васіль загаварыў пра каханне. Ольга і сама ўсё ведала. І пасля кожнага слова ёй хацелася паўтараць: «Я таксама пра гэта думаю, і я самая шчаслівая, і я не пражыву без цябе...»

Вось бы і паставіць тут кропку. Ці можа лепш гэта зрабіць на шумным вясковым вяселлі пасля традыцыйнага «горка» і песень захмялелых гасцей? Няхай, маўляў, будуюць маладыя моцную сям'ю, шчасце ім ды любоў...

Але аказалася, што гісторыя толькі пачынаецца.

Нельга сказаць, каб вельмі ўжо не па душы прыйшоўся маці Ольгі Васіль. Вясёлы, ласкавы, шчыры, хіба мог ён не спадабацца? Быццам і адносілася яна да яго добра, ды не прымала ўсур'ёз. Няхай, маўляў, будзе пад рукамі, пакуль сапраўднае шчасце не прыйшло да дачкі. Хіба ж пара ёй ёй? Ні кала, ні двара, са свету з'явіўся, няма, чуваць, у яго ні бацькі, ні маці, інакш чаго б пасля арміі да таварыша, а не дадому паехаў. А што кажае ён Ольгу — дык хто яго мераў, тое каханне? Адным каханнем сыты не будзеш, на хлеб яго не пакладзеш. І ці надоўга хоць каханне?

Так думала Ганна Пятроўна. Цяжка ёй было думаць

па-іншаму, калі прывыкла ўсё жыццё лічыць, што шчасце сям'і—у дастатку, а дзе дастатак—там і каханне побач.

Спрабавала гаварыць аб гэтым з мужам—не падтрымаў Іосіф Ягоравіч. Не падтрымаў, але і не забараніў. Тады пачала наступаць на дачку:

— І што гэта, Олечка, Васіль на танцах усё ў адным ды ў адным? Пара б хоць пару касцюмаў завесці...

— А я і не бачыла, мамачка... Ты ж ведаеш, ён памагае Анатолю дом будаваць. Яны вырашылі: скончаць дом—тады і апрагнацца па модзе пачнуць, не горш за нас, за дзяўчат.

— На вецер, значыць, ідуць ягонныя грошыкі. Не гаспадар...—падцяўшы губы, уголас зазначала маці.

Але бачыла, што не даходзіць гэта да дачкі.

Тады Ганна Пятроўна пачала павольную асаду. Прыкмячала кожны крок Васіля, кожнае слова, ніводнай дэталі не ўпускала.

Паспрачаўся аднойчы Васіль з брыгадзірам: не ў час выйшлі на работу грузчыкі, доўга давялося чакаць яму, шафёру. Паспрачаліся горача, рэзка, але брыгадзір не пакрыўдзіўся. А маці зрабіла вывад:

— Ні павагі, ні сумлення ў чалавека... Наляцеў, аблаяў, ледзь не біцца кінуўся. І адкуль у такога можа быць павага—бязродны, не ў сям'і ж рос, такому скажы слова насупраць—не будзе глядзець, жонка ты яму ці чужая...

Скончылі хлопцы крыць Анатолеву хату. Выпілі па чарцы. А маці ўсё бачыць...

— Мала таго, што грошы аддае, дык і выпіваць пачаў. Вось як чалавек раскрываецца... Чым з п'яніцай жыць, лепш адной векаваць...

І так кропля за кропляй. Уявіце сабе павольна падаючыя вясной кроплі вады—кап-кап-кап. Стукаюць дзень, падаюць два... Глядзіш, і прабілі, здавалася б, такі тоўсты слой лёду, і растапілі яго.

Так і з Ольгай. Нельга сказаць, каб яна ўсяму верыла на слова. Ішла побач з Васілём, бачыла яго ясныя вочы, дужыя рукі і думала: «Не прападзём. Самі ўсё пабудуем, усё нажывём, толькі б каханне было...» Чула голас маці, яе словы—уздыхала: «І сапраўды, нялёгка будзе. Ні кала, ні двара».

Каб была больш цвёрдая характарам, зберагла б каханне. А яна замест таго,

каб сказаць Васілю: «так, будзем заўсёды разам», прашаптала ледзь чутна:

— Ведаеш што, давай пачакаем з вяселлем. Прыгледзімся адно да аднаго.

— Дык я ж цэлы год прыглядаўся...

Яна не сказала «не», яна сказала «давай пачакаем». Спачатку—да кастрычніцкага свята, потым «магчыма, пасля Новага года».

Васіль чакаў. Калі зразумеў, што Оля вагаецца без падставы, сабраў рэчы ў салдацкі рукзак, развітаўся з сябрамі, сказаў Олі:

— Думай, пройдзе час—напішу. Не пабаішся кахаць—сустрэнемся...

З таго дня Ольга сарвала шэсцьдзесят каляндарных лісткоў. Пісьмо пакуль што не прыйшло...

Вось якая гісторыя здарылася ў адной з вёсак Талачынскага раёна. Усё ў ёй праўда, акрамя імёнаў і прозвішчаў герояў: яны выдуманы. Інакш нельга: хто ведае, як вырашыць Ольга, як складзецца яе лёс?

Можна разважаць па-рознаму, пытаць тысячу разоў: хто, маўляў, правы, а хто вінаваты? Скажаш, што вінаваты Васіль, чаму не чакаў, пакуль Ольга адважыцца сказаць «так»,—правільна. Скажаш, што вінавата Оля, чаму, пакахаўшы, не змагла паверыць, што вялікае каханне не баіцца цяжкасцей,—таксама не памылішыся.

Хто ж рассудзіць каханне? Напэўна, час, бо ён добра правярае пачуцці: сапраўдныя—робіць яшчэ большымі, маленькія—тушыць.

— А навошта тады ўсё гэта напісана?—скажа іншы чытач.—Гісторыя ж без канца.

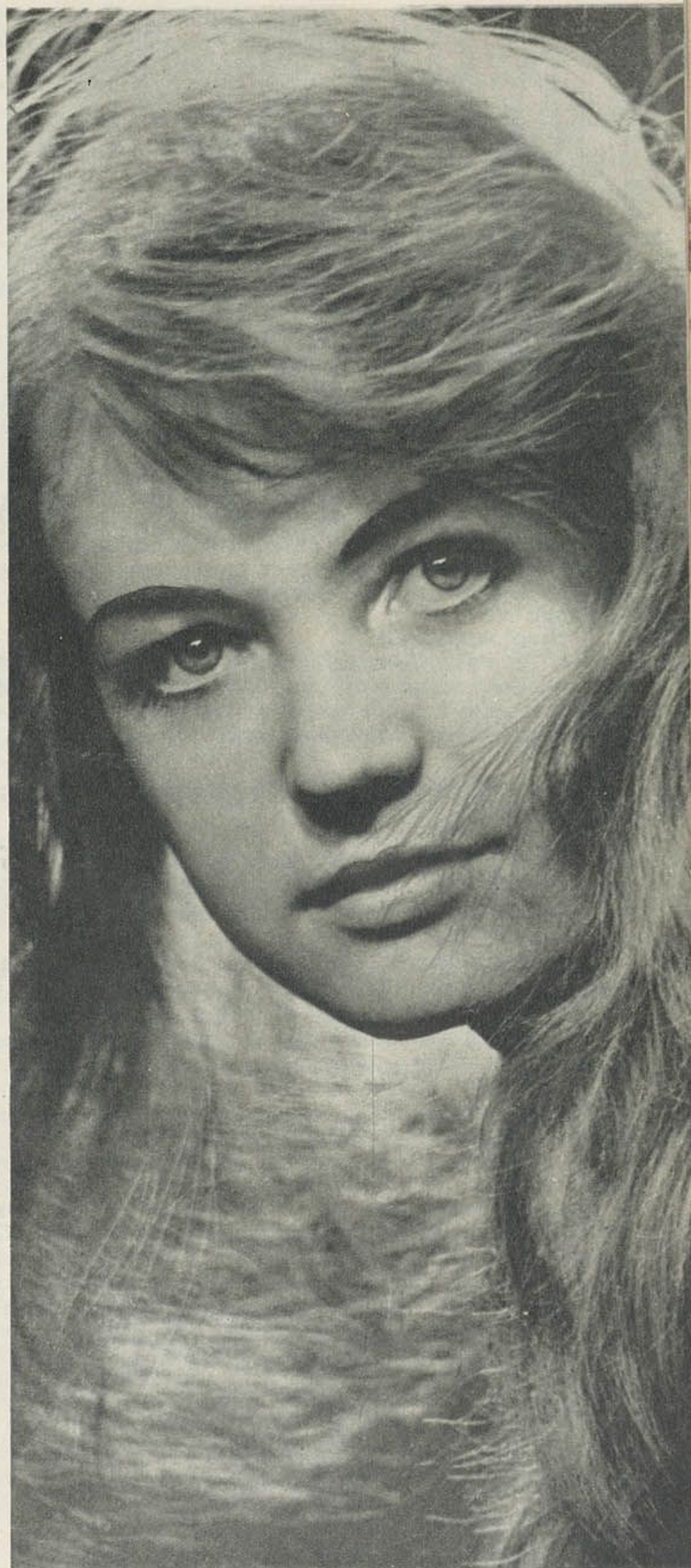
Я абяцаю калі-небудзь дапісаць канец, калі ён будзе шчаслівы. А пакуль што гэта—проста дзве старонкі пра каханне. Пра тое, як страшна страціць каханне, пра тое, што яно—не проста вялікае чалавечае пачуццё, а талент, які даецца далёка не кожнаму. Што і ў каханні патрэбны сіла волі, мужнасць. Толькі тады прыйдзе да чалавека шчасце.

Думае Оля гэтымі доўгімі зімовымі вечарамі. Думае і вырашае.

А магчыма ўжо вырашыла? Можна не стаіць, прытуліўшыся лбом да халоднага аконнага шкла, не слухае сумную песню пра сцежкі-дарожкі... Можна ўжо стукае ў суседняе акно:

— Ты няпраўду іграеш, Віцька!

Ірына УГАЛЬНІК

Юнацтва.

ВЫСОКАЕ НЕБА

...Малому стала лягчэй. Ён заснуў, дыхаў роўна, шчочкі яго паружавелі, сінява пад вачыма растала. Ефрасіння Мікітаўна схілілася над ложкам і, падпёршы рукою галаву, упершыню за шмат дзён і начэй спакойна задрамавала. Лёгкае полымя капцілкі, змайстраванай з гільзы ад нямецкага патрона, асвятляла бледны твар маці, і здавалася, нібыта яна ўсміхаецца.

У дзверы моцна пастукалі. Старэйшыя дзеці — Коля, Ніна і Бора — саскочылі з пэчы і спалохана затармасілі маці:

— Стукаюць! Чуеш, стукаюць!

Жанчына прачнулася. Яна чула, як з грукатам упалі сарваныя з завесаў дзверы, убачыла людзей, якія ўварваліся ў пакой разам з клубамі марознага паветра. Ефрасіння Мікітаўна інстынктыўна падалася да хворага дзіцяці, нацягнула на яго галоўку коўдру.

У пакой загрымела:

— Ты жонка бальшавіцкага завадатыя?

Чырвонае полымя капцілкі затрапятала, нібы сцяжок на ветры, і ў яго то слабых, то яркіх водблісках твары фашыстаў перасмыкваліся ў злосных гримасах.

Ефрасіння Мікітаўна абняла дзяцей, якія прыціснуліся да яе, і спытала:

— Якога завадатыя?

Падышоў перакладчык, цыбаты, шчаціністы бамбіза. Свідруючы яе вачыма, працадзіў:

— Сцяпана Манковіча, сакратара Бягомльскага райкома партыі, партызанскага ка...

Начальнік паліцыі Арлоў не даў дагаварыць перакладчыку і, звяртаючыся да афіцэра, сказаў:

— Яна. Што з ёю валаводзіцца! — і пагражальна сціснуўшы кулак, падышоў да жанчыны, абдаў яе горкім самагонным перагарам:

— Гавары, сцэрва, дзе ён?

Дзіця заплакала. Ефрасіння Мікітаўна асцярожна ўзяла яго на рукі і ўстала:

— Не ведаю. З першых дзён вайны не прыходзіў...

У залах музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

— Хлусіш! — зароў паліцай і наводмаш выпяў яе па твары. Жанчына разам з дзіцем павалілася ў кут. Спалоханыя дзеці загаласілі.

Афіцэр кінуў салдатам, і тыя накінуліся на яе, вырвалі з рук малюга, кінулі яго на лаўку. Старэйшыя дзеці немым голасам крычалі, учапіўшыся за матчыну спадніцу, але гітлераўцы адхінулі іх і павалаклі маці да дзвярэй. У Ефрасінні Мікітаўны балюча сціснулася горла, яна не магла вымавіць ні слова і толькі вачыма прасіла:

— Дзяцей не чапайце... пашкадуйце...

Жонку партызанскага камісара Манковіча, раздзетую і разутую, ворагі павезлі ў Бягомль, кінулі ў халодны, сыры засценак. Фашысты доўга катавалі яе. Яна пасівела, кашляла крывёю, але кожны раз на пытанне: «Дзе муж? Дзе партызаны?» адмоўна ківала цяжкай ад пабояў галавой: «Не ведаю!» Яе зноў бязлітасна білі. Адноўчы пасля чарговага допыту сябры па камеры прывялі яе ў прытомнасць і павялі стаць на ногі. Ефрасіння Мікітаўна, трымаючыся за халодную шурпатую сцяну, доўга глядзела ў мутнае, закратаванае турэмнае акенца. Потым павярнулася да таварышаў-зняволеных і мякка ўсмінулася:

— Я веру, мы яшчэ ўбачым над нашай Радзімай высокае, чыстае неба!

Колькі ў нашых партызанскіх атрадах было вось такіх нязломных, смелых жанчын-байцоў, як Ефрасіння Мікітаўна Манковіч, жонка камісара брыгады імя Жалезняка! Нават мы, мужчыны, дзівіліся подзвігам нашых баявых сябровак.

Адноўчы мне давялося пабываць у брыгадзе «Смерць фашызму». Мы з начальнікам штаба Андрэем Аляксандравічам Кісляковым сядзелі на прызбе і размаўлялі пра свае справы. Па вуліцы праехала на возе дзяўчынка-падлетак у белай паркалёвай хустцы, у ватоўцы, падпярэзанай шырокім салдацкім рамянем. На плячы ў яе вісеў нямецкі аўтамат.

— Чаму вы давяраеце зброю такім малым? — спытаў я ў Андрэя Аляксандравіча.

— Гэтая «малая» восем фашысцкіх афіцэраў знішчыла, — сказаў ён, усміхаючыся.

Гэта была Ліда Пілюга, смалявіцкая камсамолка. Ёй тады мінула толькі семнаццаць гадоў. Да адыходу ў партызанскі атрад яна жыла ў раённым цэнтры разам з маці, старэйшым братам Валодзем і малодшай сястрой Галіяй. З Пілюгамі быў добра знаёмы партызан Леанід Касарэўскі. Валодзя і Ліда прасіліся ў атрад, але ім сказалі: «Вы больш патрэбны партызанам у Смалявічах». Так домік Пілюгаў ператварыўся ў канспіратыўную кватэру, а Валодзя і Ліда сталі партызанскімі сувязнымі і выконвалі складаныя заданні. Адноўчы Ліда завязала знаёмства з камандзірам славацкага ўзвода Войцэхам Шаторам. Неўзабаве ўвесь узвод — 22 чалавекі, — які ахоўваў аўтамагістраль Мінск — Масква, перайшоў на наш бок.

Хутка на Ліду звалілася вялікая гора. Гітлераўцы схапілі Валодзю і адправілі на катаржныя работы ў Германію. Ён спрабаваў уцячы з эшалона, і фашысты забілі яго. Загінуў у баі і лепшы сябар — Леанід Касарэўскі. Фашысцкія кватар'еры аблюбоваў дом Пілюгаў, размясцілі ў ім свой штаб, а Ліду, Галю і старую маці выгналі ў халодны хлёў. Камандаванне партызанскага атрада вырашыла адазваць Ліду

з маці і сястрой у лес. Але дзяўчына сказала камандзіру атрада Мікалаю Яцкевічу:

— Я так да вас не пайду. Дайце мне міну. Я ўзарву штаб.

— Ён жа ў тваім доме! — здзівіўся Мікалай.

— Тым больш, — адказала дзяўчына. — У мяне сэрца крывёю абліваецца, калі бачу фашыстаў у сваёй хаце.

Камандзір даў дазвол на аперацыю, навучыў Ліду карыстацца мінай. Увечары яна прынесла цяжкі толавы пакет у хлёў і параілася з маці. Старэнькая адразу ж згадзілася, толькі папярэдзіла: глядзі, дачушка, асцерагайся! Ліда, радасная, у слязах, кінулася на шыю маці і, цалуючы яе, гарача прашапталіла: «Я ведала, мама, што ты ў мяне такая...»

Дзяўчына ўзялася за небяспечную справу. Яна пусціла чутку, што Галачка захварэла. Маці павяла захутаную дзяўчынку да «ўрача», і праз дзень яны ўжо былі ў партызанскім атрадзе. Ліда між тым увіхалася ля свайго хлёўчука, прыбірала, мыла і развешвала бялізну, а ўпотаі назірала за вартавым, што хадзіў каля дома. Нарэшце, падшоў зручны момант: вартавы ўбачыў на вуліцы знаёмага салдата, спыніў яго і штосьці пачаў яму гаварыць. Ліда схпіла міну, загорнутую ў хустку, і непрыкметна праслізнула ў дом. Яна прабралася на гарышча, разгрэбла апілку, паставіла ўзрывальнік на ўзвод, акуратна прысыпала міну і спусцілася ўніз. Вартавы прадаўжаў балбатаць са сваім знаёмым.

Праз якую гадзіну Ліды ўжо не было ў Смалявічах. Яна хутка ішла да вёскі Каменкі, дзе яе павінны былі сустрэць партызаны. Неўзабаве славацкі салдат Васіль Мархавіч паведаміў партызанскім сувязным, што пры ўзрыве дома на Садовай вуліцы загінула восем фашысцкіх афіцэраў, у тым ліку камандзір і начальнік штаба варожай часці.

Не ўступалі Лідзе па храбрасці і сувязныя партызанскага атрада «Гвардзеец» сёстры Яніна і Аня. Яны жылі ў вёсцы Брусы Крупскага раёна. У 1942 годзе сёстры сустрэлі дзвюх смаленскіх дзяўчат Надзю і Зіну, якія ўцяклі з эшалона, што вывозіў савецкіх людзей у фашысцкую няволю, і ўзялі іх да сябе. Надзя і Зіна неўзабаве таксама звязаліся з партызанамі. Камандзір атрада Андрэй Іванавіч Сянькоў даў ім заданне збіраць звесткі аб варожым аэрадроме, які знаходзіўся недалёка ад вёскі. Дзяўчаты пазнаёміліся з лётчыкамі, запрашалі іх на вечарыні і ўсё, пра што даведваліся, зараз жа перадавалі ў атрад.

Аднойчы камандаванню атрада спатрэбіўся «язык». Сянькоў выклікаў да сябе разведчыка Аляксея Ігнатавіча Паніна і сказаў:

— Палоннага можна ўзяць у вёсцы Брусы. Няхай дзяўчаты-связныя наладзяць імяніны, запрасяць немцаў. А ты з групай партызан зрабі засаду.

Панін схадзіў у вёску, дамовіўся з дзяўчатамі, прынёс ім сала, як, самагонкі для «гасцявога стала». Увечары 30 лістапада 1943 года семнаццаць партызан заселі ў засаду, а Зіна запрасіла на «імяніны» чатырох нямецкіх лётчыкаў. На стала ўжо сталі яешня з салам, бутэлькі з самагонкай. Немцы прынеслі кансервы, галеты.

Фашысты абвешчалі адзін тост за другім. Пілі за Зіну і Надзю, за Аню і Яніну, за фюрэра і вялікую Германію. Праз гадзіну яны ўжо спявалі песні і білі бутэлькі, прыгаворваючы: «За наша шчасце!» Дзяўчаты раздабылі ў суседзяў яшчэ дзве бутэлькі самагонкі, і госці зусім асалавелі.

— Давайце танцаваць, — прапанавала Зіна. — Лёнька! — крыкнула яна трынаццацігадоваму сыну гаспадыні. — Прынясі балалайку!

Хлопчык у момант выскачыў з дому і прыбег да

У залах музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.
Фота П. Нікіціна.

партызанскай засады. Праз некалькі мінут партызаны ўварваліся ў дом і ў адно імгненне пакончылі з п'янымі фашыстамі. Дзяўчаты-связныя разам з партызанамі прыйшлі ў атрад. Андрэй Іванавіч Сянькоў аб'явіў ім падзяку.

Жанчыны-байцы!.. Іх можна было бачыць у разведцы і ў дыверсійных групах, сярод падпольшчыкаў і ў першых радах атакуючых партызан. Жанчыны гатавалі ежу ў лясных кухнях, мылі і латалі бялізну, даглядалі раненых, разносілі па вёсках лістоўкі. Яны з гатоўнасцю браліся за любую справу, ішлі на любое заданне.

Калі камандаванне брыгады імя Калініна прапанавала сувязной Соф'і Пустаход узарваць сталовую фашысцкага гарнізона ў Плешчаніцах, яна сказала: «Зраблю», хоць ведала, што баявая аперацыя будзе вельмі небяспечная. У красавіку 1944 года Соф'я паспяхова выканала заданне. Яна знішчыла шаснаццаць фашыстаў.

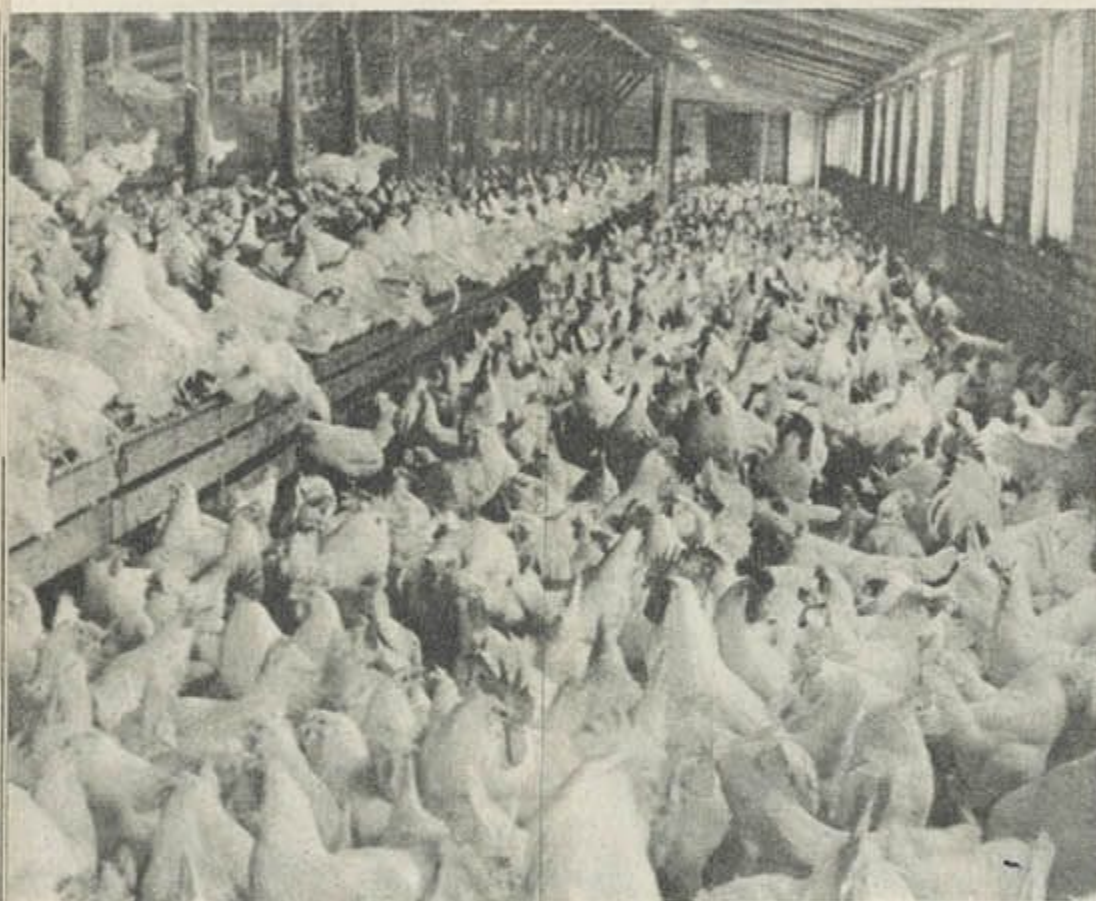
На поўдні Міншчыны народныя месціўцы добра ведалі смелую партызанку Ольгу Гальчэню. Яна не ўступала многім байцам-мужчынам у стойкасці і вынослівасці, цяжкі пераносіла ўвесь цяжар паходнага жыцця, не ведала страху ў баі, трапіла страляла з вінтоўкі і аўтамата, умела валодала гранатай. Першага мая 1942 года група партызан, у якую ўваходзіла Ольга, спаліла мост на дарозе Чырвоная Слабада — Бабруйск, а праз некалькі дзён знішчыла варожую легкавую аўтамашыну. У ноч на 9 снежня 1942 года Ольга Гальчэня знаходзілася сярод народных месціўцаў, якія ўзарвалі вялікі чыгуначны мост на рацэ Бобрык каля вёскі Аголіцкая Рудня.

...Успаміны, успаміны... Адны змяняюцца другімі. Ад іх мяне адцягнулі звонкія дзіцячыя галасы. Хлопчыкі і дзяўчынкі, якія вясёлым гуртам акружылі сваю настаўніцу, ішлі па алеі парку і гучна спявалі:

Пусть всегда будет солнце,
Пусть всегда будет небо,
Пусть всегда будет мама,
Пусть всегда буду я!

Я стаяў і любавалася бяздоннай сінявой высокага, чыстага неба...

Р. МАЧУЛЬСКИ,
Герой Савецкага Саюза,
былы камандзір партызанскага
злучэння.

СТАЛАСЦЬ ПРЫХОДЗІЦЬ У ПРАЦЫ

Сход зацягнуўся да позняга вечара. Спачатку абмяркоўвалі вынікі спаборніцтва, затым сакратар парткома саўгаса Мікалай Караленка паведаміў, што закончана абсталяванне новага механізаванага птушніку і дырэцыя пасылае туды на працу лепшую птушніцу камсамолку Тамару Сталярову. Потым яшчэ з гадзіну абмяркоўвалі планы на будучае.

Але стомленасці дзяўчаты не адчувалі. Вясёлай чарадой высыпалі яны на ганак, і Ліда Майсеева весела ўскрыкнула:

— Дзяўчаты, а ну пагушкаем Тамару!

— І калі ўжо ты пасур'эзнееш, — перапыніла яе Тамара Харытоненка. — Справа адказная, а табе ўсё смешкі.

— Чаму ж не пасмяяцца? — павярнулася да яе Ліда. — Ты як стала камсамольскім сакратаром, дык і пажартаваць не можаш. Няўжо нельга хоць на хвіліну забыць пра ферму?

— А мне, дзяўчаты, неяк боязна, — у роздуме прамовіла Тамара Сталярова. — Што, калі не спраўлюся?

— Вось гэта ты дарэмна, — дружна запярэчылі сяброўкі. — Усё будзе добра. Мы заўтра прыйдзем паглядзець.

— Ты справішся, — не то з зайздрасцю, не то з пахваляй дадала Ліда Майсеева.

— Але ж час дахаты ісці, дзяўчаткі. Заўтра дзень нялёгкі, асабліва для Тамары.

І яны гуртам рушылі ад канторы...

Па-рознаму заваёўваюцца любоў і павага ў калектыве. Тамара Сталярова не мае за плячыма ні вясёлых і напружаных студэнцкіх гадоў, ні інстытута дэплама. Яна проста птушніца саўгаса «Камунар». Ужо тры гады. Адразу пасля школы стала працаваць падменнай, уважліва прыглядалася да работы вопытных птушніц. Старалася адкрыць сакрэт іх поспеху. А сакрэт і не было. Былі сумленняя праца і веды, якія давалі кніжкі.

Тамара пачала чытаць і кніжкі і часопісы. І пра павелічэнне светлавага дня вычитала, і пра вітаміны для нясушак — пра хвойную муку, пра рыбін тлушч, і нават пра тое, што трэба курам даваць крэйду і жвір, інакш не будзе з чаго ўтварацца шкарлупе.

Вось гадаванцы Тамары Сталяровой...

Многае даведалася Тамара з кніжак і гэтыя веды пачала прымяняць на справе. А праз год працавала ўжо не горш за сваіх таварышак-настаўніц.

Летась, прымаючы сацыялістычнае абавязацельства, Тамара сказала на сходзе птушніц саўгаса:

— Даю слова атрымаць за год не менш 160 яек ад кожнай нясушкі.

Яна стала ініцыятарам спаборніцтва, а за паўгода абагнала вопытную птушніцу Марыю Цілічэнка: атрымала па 80 яек ад кожнай курыцы.

— Залатыя рукі ў нашай Тамары, — з павагай гаворыць галоўны заатэхнік саўгаса Храмянкоў.

Не выпадкова ёй першай даверылі даглядаць курэй ў механізаваным птушніку. Паўгода назад у ім пасяліліся 6000 пярнатых: нясушкі і маладняк.

Хоць і вялікая гаспадарка, але дзяўчына паспяхова спраўляецца. Аб гэтым сведчаць два чырвоныя вымпелы: «Лепшай птушніцы» і «Ударнік камуністычнай працы».

Працаёмкія працэсы ў птушніку механізаваны. Ні разносіць корм у ведро, ні збіраць яйкі па аднаму не трэба, усё гэта робяць механізмы. Дзяўчына дасканала ведае іх. Засыпаўшы кармы ў бункер, Тамара націскае кнопку, і яны па транспарцёры ідуць да курэй. А побач яшчэ адзін механізм. Па Тамарынаму загаду транспарцёр збірае яйкі.

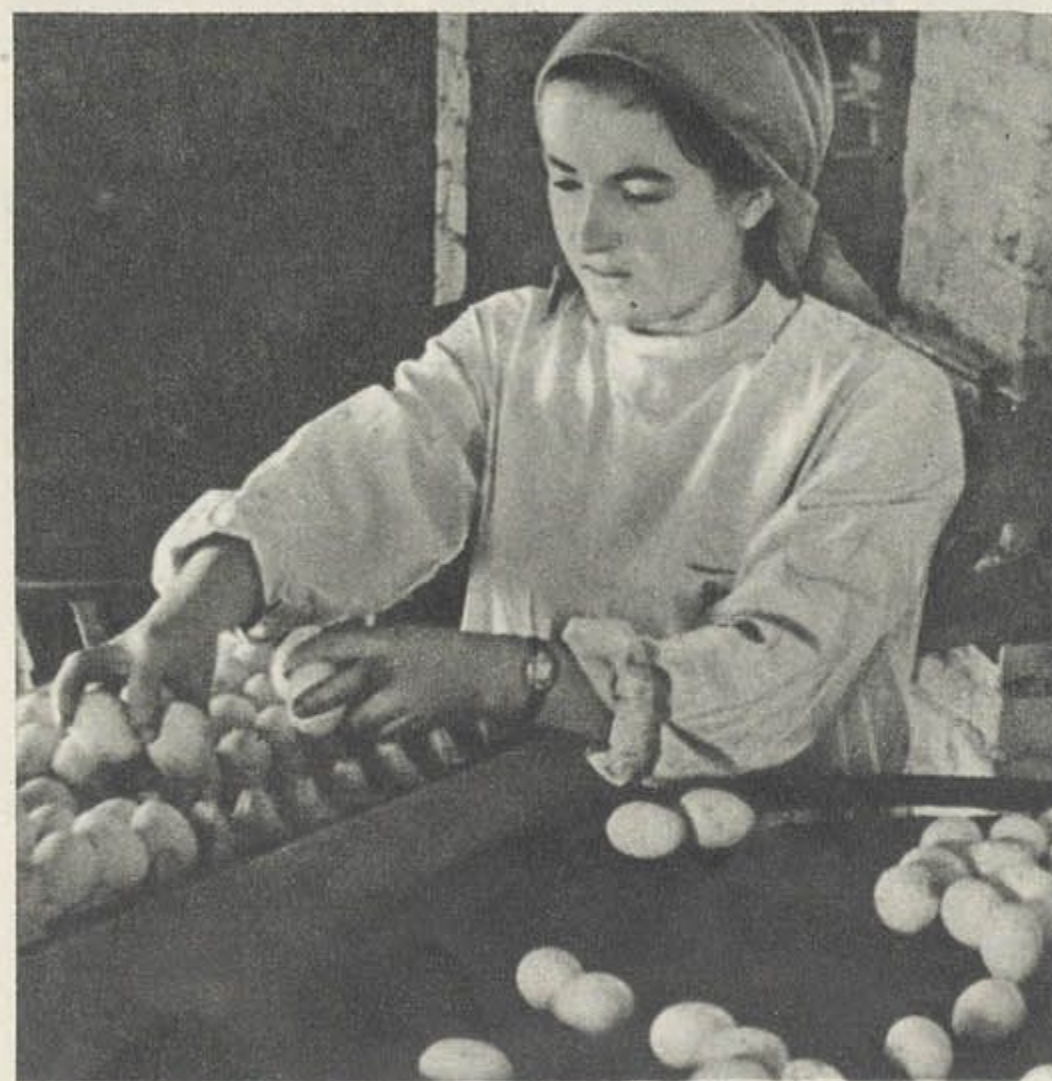
— Праўда, ёсць у мяне яшчэ і «недысцыплінаваныя» куры, — жартуе Тамара. — Не хочуць несціся ў спецыяльна адведзеных доміках, раскідаюць яйкі ў розных месцах. Але і іх прывучу.

Больш 2000 яек збірае штодзённа дзяўчына. У сярэдзіне лістапада яна рапартавала аб датэрміновым выкананні гадовага абавязацельства. Тамара атрымала па 162 яйкі на курыцу-нясушку. Гэта лепшы паказчык у Буда-Кашалёўскім раёне. А за год кожная курыца знесла ў механізаваным птушніку па 180 яек.

Прозвішча Тамары занесена на раённую Дошку гонару. Яе ведаюць і паважаюць. Так, сталасць прыходзіць у працы.

М. НОВІКАЎ

...А гэта яна сама ў птушніку.
Фота П. Нікіціна.

УХІСІЯ МАРЫ

Яна: Хачу з табою пагаварыць.

Ён: Калі ласка, гавары.

Яна: Можа ў гэтым годзе правядзем адпачынак паасобку?

Ён: Чаму?

Яна: Без ніякай прычыны. Проста дзесяць гадоў мы не разлучаліся. Разам устаём, разам кладземся спаць, разам абедзем, разам у госці ходзім, адпачываем таксама разам. Мне здаецца, што кожнаму чалавеку патрэбен адпачынак.

Ён: Натуральна. А ведаеш, гэта нават добра складваецца, бо я табе тое ж самае хацеў прапанаваць. Але ты мяне апырэдзіла.

Яна: Я вельмі рада, што мы адразу дамовіліся. Нават і не думала, што ўсё так лёгка ўладзіцца.

Ён: Я таксама вельмі рад. Так сабе марыў паціхеньку, але думаў, што прыйдзеца ўгаворваць не менш чым тры гадзіны. І не адважваўся гаварыць першы.

Яна: Вось бачыш, у другі раз будзеш ведаць, што мяне не трэба баяцца. Я не вельмі грозная.

Ён: Я таксама.

Смяюцца.

Ён (сур'ёзна): Слухай, толькі нешта ты гаварыла, што табе патрэбен якісьці адпачынак? Можна падумаць, што я цябе так абмяжоўваю... не дазваляю табе адпачываць...

Яна: Я не гаварыла, што ты мне не даеш адпачываць, бо не толькі мне патрэбен адпачынак, але і кожнаму чалавеку, таксама і табе.

Ён: Дзякую, я не наракаю. Не трэба гаварыць ад майго імя.

Яна: Мой божа, гэта ж была нявінная заўвага. Так сабе сказала «кожнаму патрэбен адпачынак». Гэта нічога не значыць.

Ён: Дык нашто гаварыць тое, што нічога не значыць? Лепей памаўчаць.

Яна: Але я павінна была абгрунтаваць, чаму мы хочам ехаць паасобку. А як бы ты вызначыў прычыну?

Ён: Я? Я сказаў бы: едзем паасобку і ўсё.

Яна: Дык чаму ж ты раней не сказаў?

Ён: Бо ўяўляў сабе тыя істэрычныя сцэны, падазрэнні, чаму ў гэтым годзе не хачу з табою...

Яна: Нічога са мною не сталася б. Не давялося б, прынамсі, выслухоўваць іра-

нічных заўваг. Але ўсё гэта глупства. Самым важным з'яўляецца наша рашэнне.

Ён: Безумоўна. Едзем паасобку, і аб чым тут яшчэ размаўляць?

Яна: Кожны сваёй дарогай — гэта вельмі цікава, добра, што адразу дамовіліся. Мяне гэта зусім не турбуе, але я ўпэўнена, што за гэтым нешта хаваецца.

Ён: За чым?

Яна: За гэтым тваім прагным жаданнем, каб са мной не ехаць. Сам жа, нябось, засыпаўся...

Ён: Я? Якім чынам?

Яна: Бач, як ты спалохаўся? Як быццам я цябе злавіла з ёй на месцы злачынства.

Ён: З кім? Ты звяр'яцела!

Яна: Толькі не прыкідвайся. Казаў «у гэтым годзе не хачу з табой» — гэта значыць, што ў гэтым годзе хочаш з кімсьці іншым. Бо нашто было так акцэнтаваць гэтыя словы «з табой»?

Ён: Не, з табой немагчыма размаўляць. Так чапляцца да слова!

Яна: Ну, добра. Вельмі добра, што едзем паасобку.

Ён: Вось іменна. (Праз хвіліну паўзы). Толькі прызнаюся, што трошкі збянтэжаны.

Яна: Чаму?

Ён: Калі ўжо сапраўды падазраеш, што ў маім жыцці ёсць нехта, акрамя цябе, то не вельмі разумею тваю абьякавасць.

Яна: Пра якую абьякавасць гаворыш?

Ён: Ну ты ж гаварыла, «мяне гэта зу-

сім не турбуе». Гэта павінна цябе турбаваць!

Яна: Дык ты прызнаешся?!

Ён: Але табе гэта не цікава.

Яна: Ах, гэта я чапляюся да слоў? А хто казаў «так сабе марыў паціхеньку пра адпачынак без цябе», я ці ты?

Ён: Я не казаў, а толькі марыў аб адпачынку без цябе, таксама, як і ты.

Яна: Як ты, так і я.

Ён: Выходзіць, што ты таксама марыла аб адпачынку без мяне?

Яна: Зразумела!

Ён: Ну, усё ў парадку. Ты яго атрымаеш.

Яна: І ты таксама. Пасаромеўся б папракаць мяне, што са мною нельга нічога спакойна ўладзіць.

Ён: Я цябе нічым не папракаў. Гэта ты на мяне накідваешся штохвілю немаведама за што.

Яна: Так? А хто сказаў: «уяўляю сабе тыя істэрычныя сцэны, падазрэнні», а калі гэта я табе рабіла істэрычныя сцэны?

Ён: Ну хоць бы зараз.

Яна: Я? Я проста пытаюся, хто што сказаў. Хіба нельга ні аб чым спытацца, бачачы твае бязглуздыя намеры?

Ён: Якія бязглуздыя намеры?

Яна: Ну з гэтым асобным адпачынкам. Я вельмі табе перашкаджаю ў час адпачынку, праўда?

Ён: Гэта ж была твая ідэя!

Яна: Хацела цябе правесці, таму што здагадвалася, аб чым ты «ціха марыш».

Ён: Зусім не марыў ні ціха, ні ўголос пра асобны адпачынак.

Яна: Дык нашто гаварыў, што я цябе толькі апырэдзіла, калі меў намер прапанаваць мне тое ж самае?

Ён: А што тут гаварыць, я ж бачу, што ты прагнеш ехаць без мяне?

Яна: Растлумач мне, што асобны адпачынак не мае сэнсу.

Ён: Што табе тлумачыць!

Невялікая паўза.

Яна: Ну дык як? Рашай: едзем разам ці паасобку?

Ён: Я раблю заўсёды тое, што ты хочаш.

Яна: Я паеду адна.

Ён: Цудоўна. Тое самае хацеў табе прапанаваць. Ты мяне апырэдзіла.

Яна: Нахабнік. На злосць табе паедзем разам!

Пераклад з польскай мовы
А. УСЦІНОВІЧ.

— Я сам!—кажа дзіця, якое зрабіла некалькі першых самастойных крокаў.

Дзіцяці даверылі ўпершыню кубак з малаком, і гэта вялікая перамога. А колькі радасці на твары хлопчыка, які самастойна склаў домік з кубікаў!

— Глядзі, мама, я сам склаў домік!

Школьнік нарэшце рашыў задачу, якая ніяк не выходзіла.

— Мама, я сам рашыў!—радуецца ён.

А падлетак, якому старэйшыя падрабязна ўнушаюць, што ён павінен рабіць, злосна заяўляе:

— Я і сам ведаю!

Усе гэтыя прыклады сведчаць аб імкненні дзіцяці быць самастойным.

Што такое самастойнасць? Гэта ўменне змагацца і будаваць, уменне жыць і рабіць жыццё шчаслівым для іншых. Нярэдка можна чуць такія словы: «Ён чалавек някескі, але да самастойнага жыцця не падрыхтаваны» або: «Несамастойны ён чалавек, ніякай справы яму даручыць нельга». А чалавек, які ўцякае ад цяжкасцей, не ўмее адстаяць сваёй думкі, ідзе на павадку больш моцнага, — не наш ідэал. Мы павінны выхоўваць чалавека не для таго, каб ім было лёгка кіраваць, а каб ён навучыўся кіраваць сабою пры любых умовах.

Аснова выхавання самастойнасці—гэтай лепшай якасці чалавека—закладаецца ў сям'і пачынаючы з ранняга дзяцінства.

Маці Сашы Н. стараецца з самых малых год у самых нескладаных справах прывіць сыну самастойнасць.

Збіраючыся на прагулку, кажа:

— Давай, Саша, будзем мыцца. Бяры мыла, мый спачатку рукі, потым твар.—І ў канцы абавязкова зазначыць:—Глядзі, як добра ты памыўся!

Збіраючыся на прагулку, кажа:

— А зараз будзем апранацца. Вось табе паліто, спачатку гэтую руку ў рукаў, потым другую, а цяпер разам з табой зашпілім гузікі...

З узростам ускладняюцца абавязкі. Напрыклад, трохгадоваму Сашу бацькі прапануюць самастойна адчыняць і зачыняць веснічкі. Спачатку гэта яму вельмі цяжка, і маці прыходзіць на дапамогу. Але яна не адчыняе веснічкі сама, а вучыць Сашу рабіць гэта самастойна.

— Глядзі, як трэба націскаць на клямку, а ў наступны раз будзеш адчыняць сам,—кажа мама.

Спачатку Саша прыкладае вялікае намаганне, каб справіцца з задачай, але не адступае. Бо ведае, што маці не прыйдзе яму на дапамогу, што адчыняць веснічкі ён павінен сам. У такіх сем'ях, як правіла, вырастаюць дзеці, здольныя да самастойнага жыцця, да працы. А чалавек, пазбаўлены з дзяцінства актыўнага ўдзелу ў жыцці, не можа будаваць яго самастойна.

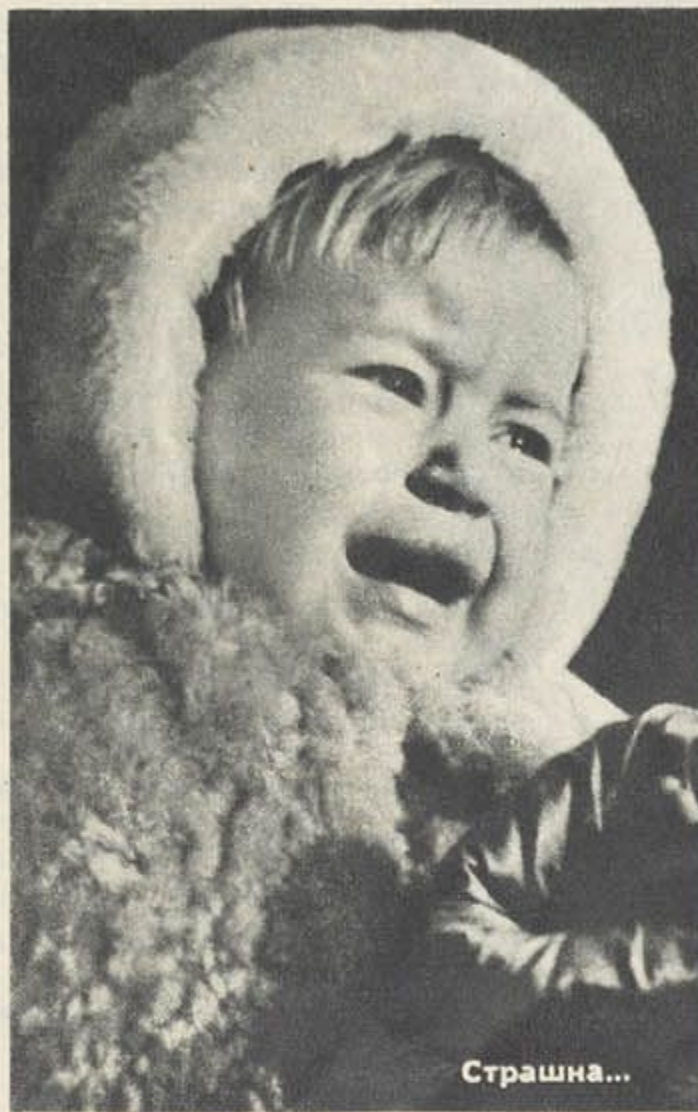
На жаль, некаторыя бацькі, кіруючыся неразумным пачуццём залішняй любові да свайго дзіцяці, імкнучы ўсё падносіць яму ў гатовым выглядзе. «Ты наш адзіны, усё для цябе, сыночак». Выконваюцца ўсе яго жаданні, ён аберагаецца нават ад самых нязначных цяжкасцей. Як правіла, дзеці, спешчаныя празмернай увагай, вырастаюць лянівымі, яны не ўмеюць супраціўляцца цяжкасцям, не здольны да самастойнага жыцця. Па сутнасці, дзіця вучыцца толькі браць і нічога ўзамен не даваць. Так выхоўваюцца ўтрыманства, спажывецкія адносіны да жыцця.

Выхаванне самастойнасці пачынаецца з самаабслугоўвання. Але паступова дзіцяці даручаюцца больш складаныя работы, якія маюць значэнне для ўсёй сям'і, а пазней і для навакольных людзей, грамадства: прыбіранне памяшкання, мыццё бялізны, рамонт мэблі, электрапрыбораў, добраўпарадкаванне грамадскіх двароў, разбіўка паркаў і сквераў, дапамога калгасам і саўгасам, работа на прадпрыемствах.

Трэба ставіць школьніка ў такое становішча, каб ён адчуваў сябе не простым выканаўцам волі бацькоў, а раўнапраўным членам сям'і. Усім вядома, як неахвотна дзеці выконваюць даручэнні пад дыктоўку бацькоў: «зрабі гэта», «прынясі тое», «мый вась так» і г. д. Сваё імкненне да самастойнасці дзеці выказваюць прыкладна так: «Я, мама, зраблю ўсё, калі ты пойдзеш» або «Я сама ведаю, што я, маленькая?»

У-у...

Страшна...

Нічога!

Фота В. Шамко.

Прыцягваючы дзяцей да працы, неабходна пастаянна заахвочваць іх ініцыятыву, самастойнасць. «Аня, я думаю, ты сама ведаеш, што сёння трэба зрабіць», «Як добра ты сёння прыбрала кватэру без мяне!». Маці не проста даручае схапіць у магазін, а кажа: «За дастаўку такіх вась прадуктаў з магазіна будзеш адказваць ты, Міша» і г. д. Так выходзіць не толькі самастойнасць, але і адказнасць.

Адна з частых памылак бацькоў у выхаванні самастойнасці—гэта захопленне натацыямі. Дзеці прывыкаюць да іх і глядзяць на сябе як на «аб'ект выхавання».

Маці ўнушала Святлане, што яна павінна акуратна складваць, а не кідаць свае рэчы, ставіць у пэўнае месца туфлі, але заўсёды старалася зрабіць гэта за яе сама. У Святланы выпрацавалася прывычка слухаць «мараль», а вась прывычкі прыбіраць за сабой пасцель і пакой, вешаць у пэўнае месца свае рэчы ў яе так і не з'явілася. Святлана вырасла, вучылася ўжо ў 10 класе, а маці паранейшаму ўсё рабіла за яе сама, толькі цяпер у яе голасе адчуваліся горыч і крыўда. У адказ на гэта Святлана, лежачы на канапе з часопісам або кнігай, раздражнена заяўляла:

— Мама, не перашкаджай мне чытаць!

Адна з умоў выхавання самастойнасці—гэта патрабавальнасць і кантроль бацькоў. Але такая патрабавальнасць і такі кантроль, у аснове якіх былі б давер'е і павага да дзіцяці.

Патрабаванні да дзіцяці павінны быць абгрунтаваныя, без крайнасцей. Як вельмі лёгка, так і непасільна патрабаванні не ўмацоўваюць, а расслабляюць волю дзіцяці. Напрыклад, калі маці патрабуе ад дачкі, каб яна вучылася толькі на пяцёркі, не ўзгадняючыся з яе магчымаасцямі, то гэта не ўмацуе волю, а, наадварот, можа выклікаць зрыў. Не справіўшыся з цяжкасцямі, дзяўчынка можа зняверыцца ў сваіх сілах, апусціць рукі. Не прынясе карысці, калі патрабаваць ад дзіцяці абяцання, што яно адразу адмовіцца і адвядзе ад якой-небудзь дрэннай прывычкі,—справа гэта доўгая і цяжкая, трэба памагчы дзіцяці змагацца з ёй, а не ўскладаць на яго аднаго ўвесь цяжар барацьбы.

Аслабляюць волю дзіцяці фармальны кантроль і патрабаванні бацькоў. Часта бывае так: бацькі не цікавяцца паводзінамі сына ці дачкі ў школе, іх паспяховасцю. А вась выклічуць іх у школу, калі дзіця ў чым-небудзь правінілася,—і бацькі пачынаюць узмоцнена кантраляваць яго. Але гэта працягваецца толькі некалькі дзён, потым усё ідзе па-старому. Дзеці прывыкаюць да такіх адносін бацькоў, яны ведаюць, што праз некалькі дзён усё забудзецца і зноў можна будзе спазніцца на ўрок, наспех і неахайна выконваць хатнія заданні.

З павагі да асобы дзіцяці вынікае патрабаванне самавыхавання, самакантролю. Дзіця трэба пераканаць, што толькі ў барацьбе з цяжкасцямі, у барацьбе з самім сабой выходзіць воля, характар. Падлетак, юнак абавязан ведаць, што ён сам павінен і можа несці адказнасць за свае словы і дзеянні. Трэба сказаць, што многія падлеткі шукаюць шляхоў і сродкаў самавыхавання. Часта можна чуць ад іх такія словы: «Што зрабіць, каб стаць валявым чалавекам?», «Што зрабіць, каб стаць дужым?».

Бацькі павінны ўнушаць дзецям, што сродкам, які ўмацоўвае волю, з'яўляецца глыбокая вера ў сябе, у свае сілы. «Хто хоча быць здаровым, той ужо напалавіну здаровы»,—гаворыць старадаўняя прыказка. Хто лічыць сябе здольным зрабіць якую-небудзь добрую справу, той ужо ў гэтай упэўненасці чэрпае сілы. Без веры ў сябе, без адказнасці за свае ўчынкі нельга праявіць сябе ў поўнай меры. «Мяне не выхавалі»,—нярэдка можна чуць ад маладых людзей, якія абвінавачваюць у дрэнных паводзінах. Гэтае ўхіленне ад адказнасці за свае ўчынкі тлумачыцца тым, што ўсю адказнасць за іх бралі на сябе іх бацькі, настаўнікі, грамадасць. Дапускаюць памылку тыя бацькі, якія баяцца ўскладаць на плечы падрастаючых дзяцей частку сур'ёзнай адказнасці за жыццё, частку дарослых клопатаў, абавязкаў—грузу, ад якога мацнее воля, развіваецца думка. Адказнасць стварае чалавека, пра гэта нельга забываць.

М. Ф. ЛЯЦЕЦКАЯ,
навуковы супрацоўнік Інстытута педагогікі.

КНИЖНЫЕ НАВИНКИ

Янка Брыль. Птушкі і гнёзды. Кніга адной маладосці. Разам з героем рамана Алесем Руневічам і яго аднагодкамі чытач пройдзе па дарогах дзяцінства і юнацтва таго пакалення нашых сучаснікаў, якое пазнала гора і барацьбу ў былой Заходняй Беларусі, прайшло праз агонь польска-нямецкай кампаніі, зведала горыч гітлераўскіх засценкаў.

Сам аўтар у прадмове піша: «...Для гэтай кнігі я аддаў свайму герою многае з перажытага. А ўсё ж яна—«не аўтабіяграфія, а—біяграфія адной душы», расказ пра яшчэ адзін шлях да святла, пра яшчэ адно месца ў страі яго абаронцаў.

Кніга напісана не па праву заслуг і пакут. Толькі па праву любасці да Чалавека—які ён ёсць, які ён будзе, бо павінен быць».

Мастак А. Дэмарын.

С. Дзяргай. Свята ў будзень. Вершы. Лірычны герой Сяргея Дзяргая—чалавек, які адчувае сябе адказным за ўсё, што адбываецца вакол яго. Глыбокая народнасць, лірызм, яркасць мастацкіх сродкаў—усе гэтыя якасці паэта з новай сілай раскрываюцца ў яго вершах апошніх гадоў. Кніжку складаюць чатыры раздзелы: «Рацыянальнае зерне», «Рэха», «Карацелькі» і «Смех і грэх».

Мастакі А. Паслядовіч і В. Сахненка.

В. Быкаў. Альпійская балада. Аповесць. Інтэрнацыянальнае брацтва народаў у барацьбе

з фашызмам—тэма аповесці. У цэнтры яе—пабег з палону савецкага салдата Івана, яго каханне да італьянскай дзяўчыны Джуліі, якая таксама ўцякла з палону. Іван трагічна гіне. І як рэха далёкай трагедыі, ідзе па зямлі сумная і светлая вестка пра звычайнага калгаснага хлопца, які сваім жыццём і смерцю зрабіў вялікі подзвіг.

Мастак Ю. Пучынскі.

А. Бажко. Татры. Паэма. Паэма прысвечана гераічнай барацьбе беларусаў і славакаў пад кіраўніцтвам легендарнага народнага героя Яношыка і яго пабрацімаў, беларусаў-палешукоў, за свабоду і нацыянальную незалежнасць, супраць іншаземных заваёўнікаў і Ватыкана. Падзеі адбываюцца ў славацкіх Татрах і на Палессі і ахопліваюць вялікі прамежак часу, амаль стагоддзе.

Паэма актуальная сваёй яркай антырэлігійнай накіраванасцю.

Мастак П. Калінін.

А. Карпюк. Пушчанская адысея. Аповесць. Пра нягоды і выпрабаванні, якія выпалі на долю звычайнага сялянскага хлопца ў гады нямецкай акупацыі, расказвае А. Карпюк у сваёй аповесці. Яго герой бяжыць з лагера смерці, потым змагаецца ў партызанскім атрадзе супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Аповесць прысвечана баявым сябрам аўтара—былым байцам і камандзірам партызанскага атрада імя Кастуся Каліноўскага.

Мастак С. Раманай.

С. МАРШАК

Мядзведзя год пяці-шасці
Вучылі усе як след расці:
— У гасцях нікога не дзіві,
І не дурэй і не раві.
— Знай: непрыстойна чваніцца,
Знаёмым трэба кланяцца.
Здымаць прад імі шапку,
Не наступаць на лапку.

Ды не лаві зубамі блох
І не хадзі на чатырох.
Не трэба чайкаць, пазяхаць,
Калі ж разявіш ляпу,
То трэба тут жа прыкрываць
Яе пярэдняй лапай.
Сустрэнешся з старэйшым —
Давай дарогу першы.
І не дражні нікога.
Старэнькую мядзведзіцу
У туман і галаледзіцу
Праводзяць аж да бярогі...

Так мішука гадоў пяці
Вучылі «нормам» у жыцці.
І стаў ён нібы ветлівым,

Застаўся усё ж «мядзведжлівым».
Ён кланяўся суседзям —
Лісіцам і мядзведзям,
Здымаў прад імі шапку,
А незнаёмым наступаў
Усёй ступнёй на лапку.
Куды не трэба, соваў нос,
Таптаў траву і мяў авёс.
Навальваўся ён пузам
На публіку парой,

Чужых бабулек тузаў,
Гразіў зламаць рабро.
Так мішука гадоў пяці
Вучылі «нормам» у жыцці,
Ды, мабыць, выхавацелі
Дарэмна час свой трацілі.

Пераклаў з рускай мовы
Міхась СКРЫПКА.

Мама, пачытай!

Мал. В. Ціхановіча

«О, як лямпачак багата!
І ліхтар над галавой!..»
«Многа — зоркі, адзін — месяц», —
Тата растлумачыў.
«Што — манцёр іх там падвесіў!
Наш сусед, няйначай!..»

Кветкі на шыбах

Оля раненька устала,
Паглядзела у акно.
«І чаму, — яна спытала, —
Не глядзіцца больш яно!»

Хто, бабулька, добры гэткі
Пасадзіў на шыбах кветкі!..»
«Гэта, Олечка, мароз».
«Значыць, — плешча ў ладкі Оля. —
На акно мароз нам з поля
Ноччу кветкі перанёс!»

Манцёр на небе

Оля з татам
Выйшла з хаты
Вечароваю парой:

Міхась ЗАЛЕСКІ

Андрэйка прачнуўся раніцою і зірнуў на акно. На двары яшчэ цёмна. Было чуваць, як маці клала ў печ дровы. Яна заўсёды рана ўстае, бо ёй трэба ў печы выпаліць, абед прыгатаваць і на ферму не спазніцца. Яна даяркай у калгасе працуе. Андрэйка ўспомніў бацькавыя словы:

— Я, сынку, на курсы ў горад еду. А ты вучыся добра і маме памагай!

«І што ёй памагчы? — разважаў хлопчык. — Можна хоць вядро вады прынесці?» — вырашыў ён і ўсхапіўся з ложка. Але пакуль апранаўся, маці сама схадзіла па ваду, паставіла вядро на ўслончык і сказала:

— Ну і снегу ж за ноч накідала! Усе сцежкі замяло. Як я да фермы дабяруся?

Андрэйка нібы гэтага і чакаў. Раней бацька сам расчышчаў сцежкі. А цяпер жа яго няма! Хлопчык знайшоў у сенцах драўляную лапату. Спачатку рукі мерзлі, але потым сагрэліся ад работы. І ён расчысціў снег не толькі ў двары, але і на вуліцы супроць сваёй хаты. А там нібы эстафету перадаў ён свайму суседу дзядзьку Апанасу. А той — наступнаму. Скора праз усю вёску працягнулася чыстая ад снегу сцяжынка.

— Я, мама, сцэжку расчысціў, — пахваліўся Андрэйка, вярнуўшыся ў хату.

— Малайчына. Снедай ды за ўрокі бярыся, а я на ферму пабягу, — ужо выходзячы, сказала маці.

Яна ступіла на сцяжынку. Пад нагамі весела заскрыпеў снег. Твар маці азарыўся радаснай усмешкай. Яна падумала: «Гэта першая працоўная сцяжынка майго сына... Будзе з працай дружыць і вось так непрыкметна на вялікую працоўную дарогу выйдзе!»

...Стары Гаўрыла, кавалер многіх царскіх ордэнаў і медалю, праводзіў на вайну адзінага сына, накідаўшы яму не зганьбіць у барацьбе з камуністамі казацкі гонар. Ішлі гады, сын не вяртаўся. Грамадзянская вайна на Доне бурліла, рассякаючы казацкія станы на два варажыя лагёры. Абвастрыліся класавыя супярэчнасці, рэзка змяніўся духоўны свет, псіхалогія людзей.

Але Гаўрыла да ўсяго абыймаваў. Страта адзінага сына надламала старога казака. Між тым у станы ідзе барацьба. У адказ на сабатаж кулацтва, якое спрабуе голад дадушыць Савецкую ўладу, прадатраднікі вымушаны ўжыць крайнія меры — канфіскаваць збожжа. Прышлі прадатраднікі на чале з Мікалаем забіраць лішкі збожжа і ў Гаўрылы, ды не паспелі, нечакана наляцела кулацкая банда. На вачах у Гаўрылы засеклі маладога Мікалая. Гаўрыла ўзрушаны. Уначы ён блукае сярод замучаных прадатраднікаў і выпадкова бачыць, што адзін з іх яшчэ жывы... Пра тое, што адбылося далей, вы даведаецеся, прагледзеўшы новую маста-

кую кінакарціну «Няпрошаная любоў», створаную рэжысёрам Уладзімірам Магнавым на кінастудыі «Масфільм» па матывах апавядання Міхаіла Шалахава «Чужая кроў».

Вясёлую кінакамедыю «Хочаце — верце, хочаце — не» (рэжысёры — пастаноўшчыкі — І. Усаў і С. Чаплін) выпускае на экраны рэспублікі Ялцінскай кінастудыя.

Жывую цікавасць выкліча ў глядачоў і новая мастацкая кінааповесць «Поезд міласэрнасці» вытворчасці кінастудыі «Ленфільм». Аўтар сцэнарыя — В. Панова, рэжысёр — пастаноўшчык — І. Хамраеў. Яна прысвечана нягаснаму подзвігу савецкіх людзей у гады Вялікай Айчыннай вайны.

З цікавасцю глядзіцца і новая работа студыі Імя А. П. Даўжэнкі — мастацкая кінакарціна «Аповесць пра Пташкіна». Гэта захопліваючы кінарасказ аб нашых слаўных пажарніках.

Р. КАПЛЯ

Кадр з кінафільма «Аповесць пра Пташкіна».

Кадр з кінафільма «Поезд міласэрнасці».

Кансультацыя юрыста

ДАПАМОГА ЖАНЧЫНАМ-КАЛГАСНІЦАМ

Які парадак прадастаўлення водпуску жанчынам-калгасніцам па цяжарнасці і родах?

Жанчыны — члены калгасаў атрымліваюць водпуск на 56 календарных дзён да родаў і на 56 календарных дзён пасля іх. Калі роды былі ненармальнымі ці нарадзіліся двое дзяцей або больш, то водпуск пасля родаў павялічваецца да 70 календарных дзён.

Водпуск па цяжарнасці і родах даецца на падставе бальнічнага лістка.

Але калі жанчына сістэматычна не выходзіла на работу без уважлівых прычын, ухілялася ад грамадскай працы, то ёй могуць адмовіць у дапамозе.

Як вылічваецца размер дапамогі? Дапамога за час водпуску па цяжарнасці і родах у размеры поўнага заробку выдаецца тым калгасніцам, у якіх стаж работы не менш трох гадоў; такую ж дапамогу атрымліваюць жанчыны, якія не дасягнулі 18 гадоў, але маюць стаж работы не менш аднаго года. Былыя партызанкі і інваліды Айчыннай вайны, жанчыны, узнагароджаныя ордэнамі, наватары і перадавікі калгаснай вытворчасці таксама атрымліваюць дапамогу ў размеры поўнага заробку, калі маюць стаж работы не менш аднаго года. Астатнія калгасніцы атрымліваюць дапамогу за ўвесь перыяд водпуску ў размеры $\frac{2}{3}$ заробку.

Дапамога вылічваецца з фактычнага заробку за работу ў грамадскай гаспадарцы. Сюды ўключаюцца ўсе віды заробку (у тым ліку дадатковая аплата). Натуральная аплата ўлічваецца па дзяржаўных рознічных цэнах

таго года, за які вызначаецца заробак. Але ва ўсіх выпадках дапамога па цяжарнасці і родах не можа быць менш 40 капеек за адзін календарны дзень водпуску.

Калі ў калгасе праводзіцца авансавая аплата з наступным пераразлікам (па перыядах або ў канцы года), то дапамога вылічваецца зыходзячы з авансу, атрыманага да пачатку водпуску па цяжарнасці і родах. Калі ж будзе праведзены канчатковы разлік па заробку, то робіцца пераразлік дапамогі. Там, дзе налічваецца працадні, дапамога спярша выдаецца ў мінімальным размеры, а пасля аплаты працы па працаднях праводзіцца пераразлік.

Дапамога за ўвесь перыяд водпуску выплачваецца наперад, а дапамога за пасляродавы водпуск выдаецца пасля родаў. Калі водпуск па цяжарнасці (дародавы), аплачаны наперад, фактычна будзе меншы за ўстаноўлены, то звязаная з гэтым пераплата залічваецца ў лік дапамогі за пасляродавы водпуск. Калі ж дародавы водпуск акажацца фактычна больш за ўстаноўлены, то робіцца адпаведная даплата.

Парадак назначэння і выплаты дапамогі. Дапамога па цяжарнасці і родах жанчынам — членам калгасаў назначаецца камісіяй, створанай пры райсабесах.

Камісія па назначэнню пенсій і дапамог калгаснікам вызначае права на дапамогу па цяжарнасці і родах жанчыне — члену калгаса, а таксама размер дапамогі, колькасць дзён, якія падлягаюць аплаце, і агульную суму дапамогі. Рашэнне камісіі ўносіцца ў бальнічны лісток за подпісам старшы-

ні камісіі і зацвярджаецца пятчаткай.

Калі ў дапамозе будзе адмоўлена, то аддзел сацыяльнага забеспячэння не пазней пяці дзён пасля рашэння камісіі паведамляе аб гэтым праўленню калгаса або зяўніку, указваючы прычыну адмовы і парадак, па якім можна абскардзіць рашэнне.

У выпадках неабгрунтаванай адмовы, няправільнага вызначэння дапамогі або колькасці дзён, якія падлягаюць аплаце (гэтыя факты павінны быць устаноўлены не пазней 6 месяцаў з дня заканчэння водпуску па цяжарнасці і родах), дапамога жанчынам-калгасніцам за мінулы час поўнага або часткова выплачваецца згодна рашэння камісіі па назначэнню пенсій і дапамог калгаснікам.

Пераплачаныя сумы дапамог па цяжарнасці і родах могуць спаганяцца з тых, хто іх атрымаў, калі пераплата адбылася ў выніку памылкі або з прычыны злоўжывання з боку атрымальніка.

Парадак устанавлення стажу работы. У стаж работы (ад яго залежыць размер дапамогі па цяжарнасці і родах) залічваецца ўсякая работа, якую выконвала жанчына ў грамадскай гаспадарцы, з'яўляючыся членам калгаса. Апрача працы ў якасці члена дадзенага калгаса, у стаж залічваецца таксама праца ў грамадскай гаспадарцы іншых калгасаў, а таксама праца ў якасці работніцы, служачай на прадпрыемстве або ўстанове.

Праўленні калгасаў і камісіі па назначэнню пенсій і дапамог калгаснікам маюць права не залічаць у стаж работы перыяды, калі жанчына не працавала сістэматычна ў сельгасарцелі, ухілялася ад грамадскай працы, не выпрацоўвала без уважлівых прычын мінімуму працадзён.

Юрыдычны кансультант
В. ГЛОЗМАН

У ГАСЦЯХ І ДОМА...

Карысна ведаць

З малых год прывучайце дзяцей правільна сядзець за сталом. Дарослыя ведаюць, што нельга расстаўляць шырока локці ў час яды і класці іх на стол, бо тады кожны зойме вельмі шмат месца і будзе замінаць суседзям.

Растлумачце дзецям, што няёмка есці, трымаючы руку навісу, таму прынята класці на стол рукі да сярэдзіны перадплечча, каб мець неабходную апору.

Як карыстацца сурвэткай? Яе трэба раскласці на каленях, але не засоўваць за каўнер касцюма або за выраз сукенкі: гэта непрыгожа. Сурвэткай выціраюць рот, а не твар і, тым больш, не прыбор або талерку.

Існуюць агульнапрынятыя звычкі карыстання хлебам: з агульнага блюда яго бяруць толькі рукой, а не відэльцам, кладуць на талерку, але не на сурвэтку. Не прынята кусаць хлеб ад цэлага кавалка. Яго невялікімі кавалачкамі адломваюць пальцамі.

Закускі з агульнага блюда накладваюць на сваю талерку агульным прыборам, які пасля гэтага вяртаюць на месца.

Адзначым, дарэчы, што распаўсюджаны нібы «далікатны» звычай пакідаць на талерцы недаедзеную ежу зусім не правільны і зусім не далікатны, бо тым самым вы паказваеце, што страва не прыйшлася вам па густу, і крыўдзіце гаспадыню дома. лепш выбіраць порцыю меншую.

Каб мяса не астывала, не траціла свайго апетытнага знешняга выгляду, яго нааразаюць толькі па меры неабходнасці, а не ўсё адразу.

Непатрэбна разразаць нажом рубленую катлету, тэфтэлі, галубцы, рулет, адвараную або смажаную гародніну і бульбу, яешню, амлет, пудзінг або запяканку і іншую мяккую страву, калі іх лёгка, без усякіх намаганняў можна есці толькі відэльцам. Іменна таму не патрэбны нож і да рыбных страў.

Ці можна ўзяць у рукі кавалачак птушкі і есці яго без нажа і відэльца? Правільна тое, што зручна і прыгожа. Есці мяса, трымаючы яго ў руках, нязручна, вы запэкаеце рукі. Пры самай непрацяглай трэніроўцы лёгка навучыцца спрытна і амаль поўнаасцю зразаць нажом мяса з касцей.

Многія застольныя звычкі тлумачацца імкненнем да прыгожасці манер.

Непрыгожа за агульным сталом і наогул, як гавораць, «на людзях» калупаць у зубах, спрабуючы выцягнуць з зубоў ежу, вымаць яе пальцам або з сілай уцягваючы языком паветра; не прынята за агульным сталом карыстацца ўсякага роду зубачысткамі.

Есці і піць бясшумна — адно з першых застольных правілаў. Не трэба ўцягваць або засмоктваць ежу з самага краю лыжкі, відэльца або кубка і піць вельмі гарачую, апякаючую вадкасць.

Рызыкаўна спрабаваць гаварыць, калі ў вас поўны рот, пера-

жоўваць ежу прыгнімі зубамі, дзьмуць на ежу: гэта і непрыгожа і нехайна, можна запырсаць свайго суседа.

У аснове некаторых правілаў ляжаць акуратнасць і асцярожнасць. Нельга нізка нахіляцца над сваёй талеркай і асабліва над талеркай суседа, жадаючы дастаць што-небудзь са стала, лепш звярнуцца за дапамогай да таго, хто сядзіць бліжэй да патрэбнага вам прадмета або стравы.

«Небяспечны» і мала прыемны для акружаючых той, хто, сядзячы за сталом, энергічна жэстыкулюе, трымаючы ў руцэ нож, відэлец або бакал віна.

Негігіенічна браць што-небудзь з агульнага блюда сваім прыборам або рукамі. Але існуюць выключэнні з гэтага правіла, у аснове якіх таксама ляжаць зусім разумныя меркаванні: пячэнне, сухое пірожнае і піражкі, кавалкі цукру (калі да яго не пададзены спецыяльныя шчыпцы), фрукты і хлеб бяруць з агульнага блюда толькі рукой. Іх не трэба аддзяляць адзін ад аднаго нажом або відэльцам, яны не пэкаюць рук, а галоўнае, вы можаце дакрануцца рукой толькі да таго, што бярэце для сябе.

Толькі малое дзіця можа піць са сподка малако, чай, кофе.

Віно за сталом разліваюць мужчыны, у хатняй абстаноўцы — звычайна гаспадар дома. Жанчыны, апрача гаспадыні дома, гэтага ніколі не робяць. Чаркі і бакалы не трэба наліваць да самага краю. Не раім цягнуцца цераз стол або ўставаць, каб чокнуцца з тым, хто сядзіць далёка ад вас.

Ніколі не губляйце пачуцця меры. Лішні бакал віна можа сапсаваць настрой і вам, і акружаючым.

Дарэчы заўважым, не прынята, каб маладыя дзяўчаты пілі моцныя напіткі (гарэлку, каньяк, гарэлачныя настойкі). Жанчыны таксама робяць правільна, адмаўляючыся ад моцных напіткаў і аддаючы перавагу вінаградным вінам.

Па прынятаму ў нас звычайу клопаты аб жанчыне, якая сядзіць за сталом з правага боку ад мужчыны, ляжаць іменна на ім. Але не трэба забываць і пра сваю суседку злева, асабліва, калі побач з ёю няма мужчыны, які павінен аказваць ёй за сталом увагу.

Пунктуальнасць — адна з рыс добра выхаванага чалавека. Шануючы свой і чужы час, не трэба спазняцца і прымушаць сябе чакаць, але нядобра таксама прыходзіць раней назначанага тэрміну. У першым выпадку вы прымушаеце сябе чакаць, у другім — можаце застаць гаспадароў яшчэ непадрыхтаванымі да прыходу гасцей. Але калі ўжо так здарылася, што вы спазніліся і ўсё ўжо за сталом, нядобра дапусціць другую няёмкасць і абыходзіць усіх з пацісканнем рук, парушаючы парадак і прымушаючы мужчын прыўставаць са сваіх месцаў. У гэтым выпадку, абмежываючыся агульным паклонам і прабачэннем, абменьваюцца пацісканнем рук толькі з гаспадыняй і гаспадаром дома.

Цікава і весела прайшоў вечар маладой сям'і ў Мінскім Палацы культуры прафсаюзаў. Яго арганізавалі праўленне Палаца, камітэт намястола завода запасных частак і клуб жанчын — хатніх гаспадынь. Як зрабіць жыццё радасным, духоўна багатым і цікавым? Што такое прыгажосць? Пра гэта ішла агульная, сяброўская размова. Маладым татам і мамам давалі парады спецыялісты-ўрачы, кулінары, цырульнікі, выкладчыкі курсаў крою і шыцця. Вечар закончыўся канцэртам мастацкай самадзейнасці, гульнямі, танцамі.

На здымках: выкладчыца курсаў крою і шыцця пры Палацы культуры Ольга Аляксандраўна Шыманская расказвае пра новыя фасыны сукенак.

Майстар 66-й мінскай цырульні Зоя Яфімаўна Ізаксон раіць жанчынам, якія прычоскі ім да твару.

Фота І. Змітровіча.

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ • КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

МАЛЕНЬКІЯ ХІТРАСЦІ

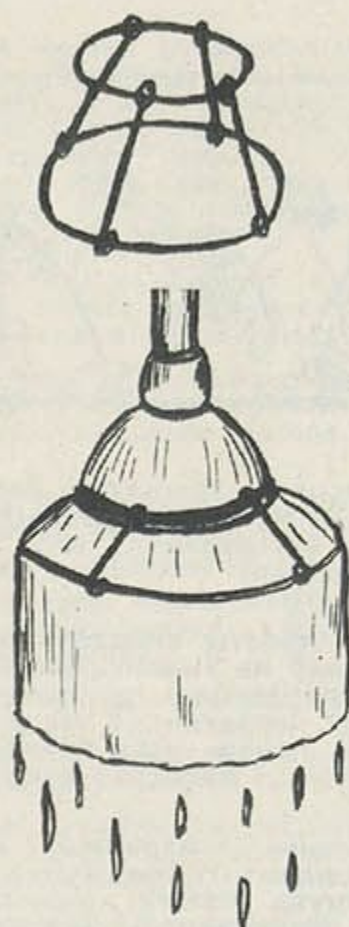
Умяціну, якая псуе выгляд цэлулойднай цацкі, можна выправіць, паліваючы ўціснутае месца гарачай вадой. Пры гэтым пластмаса размякчаецца, а паветра, якое расшыраецца ўнутры цацкі ад награвання, выроўнівае ўціснутае месца.

Перад афарбоўкай металічнай мэблі (ложак, крэсла) пратрыце яе шматком, змочаным у воцэце, і дайце высахнуць. Фарба лепей ляжа і не будзе адлятаць.

Дзверы, якія рыпцяць, — прыкрае суседства. Маленькі кавалачак графіту з алоўка, калі пакласці яго ў шчыліну прыўзнятай завесы, пазбавіць вас ад непрыемных гукаў. Графіт разатрэцца на парашок і будзе доўга служыць выдатнай змазкай.

Калі на шпалерах з'явіліся плямы, змажце іх зубным парашком, намочаным бензінам, а калі парашок высахне, змахніце яго са сцяны шоткай. Прарабіўшы гэтую аперацыю некалькі разоў, вы пераканаецеся, што абклеіваць пакой новымі шпалерамі няма сэнсу.

Каб душ не «пырскаўся», прыстасуйце да яго спаднічку з цыраты або пластмасы на дратавым каркасе.

Прыцёртыя коркі бутляў і флаконаў часта «заядае». Іх цяжка вымаць. У гэтым выпадку дастаткова капнуць на стык корка і горлачка флакона воцатнай эсенцыі — і флакон адкрыецца без усякіх намаганняў.

ДОГЛЯД ВАЛАСОЎ

Калі вы хочаце, каб у вас былі добрыя валасы, то не забывайце, што яны патрабуюць дбайнага догляду.

Масляныя бані. Кожны валас жыве ад двух да чатырох гадоў. У маладых людзей штодзень выпадае ад 30 да 80 валасоў, у пажылых — ад 80 да 110. Гэтыя валасы змяняюцца новымі. Але часам пачынаецца ўзмацненне выпадзенне. І калі яно не залежыць ад агульнага стану арганізма, то прычыну трэба шукаць у частай працяглай завійцы, частым мыцці галавы шампунем, у тупіраванні (начэсванні) валасоў, накручванні іх у паўсухім стане і нерэгулярным расчэсванні. Умацаванню валасоў спрыяюць масляныя бані. Але каб ад іх была карысць, трэба рабіць гэту працэдуру, карыстаючыся парадай урача. 20—30 грамаў тлушчу (рыцыны, аліўкавага масла або рыбінага тлушчу) або крэму кладуць у міску, якая ставіцца ў другую, большую міску з варам. Затым крэм уціраецца ў вымытыя і высушаныя ручніком валасы, галаву закрываюць пергаментнай паперай або нейлонавай хусткай і саграюць 15—20 мінут і затым асцярожна спалоскваюць цёплай вадой без мыла, каб тлушч (або крэм) не згус і пасмы валасоў не склеіліся. Інакш трэба будзе памыць валасы мылам і масляная баня не дасць ніякай карысці.

Масляныя бані трэба рабіць паслядоўна некалькі разоў, у залежнасці ад стану валасоў, але не часцей аднаго разу на два тыдні.

Афарбоўка хной. Хна — раслінны прадукт, які змяшчае танін і смолы.

Афарбоўка хной робіцца наступным чынам. Бяруць 25 грамаў хны (калі валасы доўгія, то больш), размешваюць у цёплай вадзе і дзесяць мінут саграюць у вадзяной бані, пакуль яна не растворуцца. За гэты час валасы трэба памыць і падсушыць ручніком. Валасы падзяляюцца на пасмы і пры дапамозе шоткі добра змазваюцца цёплай хной, пачынаючы ад карэнняў. Затым галаву накрываюць пергаментнай паперай, завязваюць махровым ручніком і 10 мінут саграюць. Звычайна хну пакідаюць на валасах на працягу гадзіны (але не больш дзвюх гадзін) і змываюць цёплай вадой без мыла.

Некаторыя жанчыны, каб узмацніць колер, дадаюць у хну хімічныя фарбавальнікі. Не трэба гэтага рабіць: хімікаліі сушаць і псуюць валасы.

Стрыжка. Адна з важнейшых маніпуляцый — стрыжка. Частая стрыжка — карысная: адрэзанне сухіх і расшчэпленых канцоў асвятляе валасы. Чым яны карацейшыя, тым яны здаравейшыя, хутчэй растуць. Доўгія валасы цяжэй праветываць і расчэсваць.

Накручванне. Накручваюць валасы трэба адразу пасля мыцця. Калі ж гэтага нельга зрабіць, то змачыце валасы цёплай вадой, гладка прычышыце і накручвайце ў тым напрамку, як патрабуе прычоска. У залежнасці ад даўжыні валасоў, на асобных частках галавы выкарыстоўваюцца розныя бігудзі — тоўстыя, сярэднія і тонкія.

Валасы павінны добра высахнуць, але ні ў якім разе не перасыхаць (многія жанчыны памылкова лічаць, што гэта даўжэй захоўвае прычоску). Затым з дапамогай расчоскі і шоткі валасам надаюць пажаданую форму.

ПРА АДЗІН КАСМЕТЫЧНЫ НЕДАХОП

Валасатасць, асабліва ў жанчын, з'яўляецца часам прыкметай парушэння функцыі залоз унутранай сакрэцыі.

Неправільна робяць тыя жанчыны, якія пры паяўленні тонкіх, светлых пушковых валасоў пачынаюць вышчыпваць іх пінцэтам, галіць, сціраць пемзай. Пастаянная механічная траўма выклікае лёгкае запаленне скуры, садзейнічае ўзмацненню росту валасоў.

Жанчынам з густым пушком на твары не раім карыстацца белячымі мазямі і пажыўнымі крэмамі. Ім трэба пазбягаць і касметычных працэдур, якія суправаджаюцца прылівам крыві да твару (масаж, парафінавыя маскі, паравыя ванны).

У звычайных выпадках лішнія валасы на твары лепш не выдаляць, а абясколераць пяціпрацэнтным растворам перакісу вадароду. На руках і нагах валасы таксама можна абясколераць перакісам вадароду, змешаным з мыльным парашком.

Лішнія валасы выдаляюць метадам электrolізу і дыятэрмакагуляцыі ў спецыялізаваных установах.

ПАЧЫРВАНЕННЕ ТВАРУ

Да ліку вельмі непрыемных касметычных недахопаў адносіцца пачырваненне твару.

Прычыны гэтага разнастайныя: паніжаныя кіслотнасць страўнікавага соку, страўнікава-кішэчныя захворванні, хранічныя запоры, жаночыя хваробы, глісты, хваробы залоз унутранай сакрэцыі і г. д. Нярэдка пачырваненне носа або твару паяўляецца з прычыны хранічнага насмарку або іншых захворванняў насаглоткі.

Пры схільнасці да пачырванення скуры твару неабходна сачыць за нармальнай дзейнасцю кішэчніка, адмовіцца ад вострай і вельмі гарачай ежы, гарачага чаю, кавы, какавы, ад ужывання алкагольных напінкаў. Прыходзіцца таксама па-

магчыма і асцерагацца ўсяго таго, што выклікае расшырэнне скураных сасудаў і прыліў крыві да скуры твару, напрыклад, працяглае прабыццё на сонцы, ветры і холадзе, пазбягаць працяглага і рэзкага сагравання скуры твару ля гарачай пліты або печы, мыцця вельмі халоднай вадой, расцідвання ручніком, энергічнага ўцірання мазі і крэму.

Скуру, якая схільна да пачырванення, трэба як мага менш раздражняць. Паравыя ванны, парафінавыя маскі і масаж супраціпаюцца.

Абмыванне твару карысна змяняць штодзённым праціраннем адным з раствораў наступнага саставу: 1) адэкалону — 40 г, воцату сталовага — 40 г, 2-працэнтнай борнай кіслаты — 20 г; 2) гофманскіх кропель, разведзеных у роўнай частцы 2-працэнтнага раствора борнай кіслаты. Для аховы скуры ад цяпла, холаду і ветру раіцца змазваць скуру ахоўнымі крэмамі або цынкавай мазю або ахоўнымі мазямі наступнага саставу: 1) салолу або вісмуту — 3 г, цынкавай мазі — 10 г, вазеліну — 20 г; 2) анестэзіну — 3 г, вазеліну — 30 г. Карысна таксама прыпудрываць твар.

Калі расшырэнне краваносных сасудаў, адчуванне гарачыні і прылівы крыві да скуры не знікнуць, то неабходна звярнуцца за дапамогай да ўрача.

КУЛІНАРЫЯ

СЕЛЯДЗЕЦ СА СМЯТАНАЙ

Селядзец вымачыць, выняць з яго косці, нарэзаць на кавалачкі. Пакласці на латочак, прыкласці галаву і хвост, заліць смятанай і пасыпаць накрышанай зялёнай цыбуляй.

БУЛЬБЯНЫ СУП З САЛЁНЫМІ АГУРКАМІ

600 грамаў ялавічыны (мякаці) нарэжце на кавалачкі, злёгка адбіце, абсмажце з тлушчам да карычневага колеру, пакладзіце ў каструлю, заліце адварам з патэльні (калі мяса падсмажыцца, на патэльні наліце ваду і дайце пракіпець), пакладзіце нарэзаную ў выглядзе саломкі морквіну, цыбуліну, пятрушку, сельдэрэй і тушыце. Калі мяса стане амаль мяккае, даліце вару, пакладзіце нарэзаную кубікамі шэсць-сем бульбін, соль, перац, лаўровы ліст і варыце да гатоўнасці бульбы. Два-тры салёныя агуркі нарэжце на кубікі і пакладзіце ў суп у канцы варкі.

Перад падачай суп запраўляюць смятанай, пасыпаюць накрышанай зялёнай цыбуляй або зяленівам пятрушкі.

МЯСА ПА-КАЗАХСКУ

Бараніну або ялавічыну (цэлы кавалак) заліце халоднай вадой, пакладзіце рэпчатую цыбулю і ў закрытай пасудзіне зварыце да гатоўнасці. У часе варкі старанна здымайце накіп.

Прыгатаўце сочні. Для гэтага змясціце прэснае цеста, як на хатнюю лапшу, але больш крутое і салёнае.

Цеста пакіньце на 1—1½ гадзіны, а затым тонка раскачайце і нарэжце маленькімі ромбамі або квадратамі.

Гатовае мяса дастаньце з бульёну і нарэжце тонкімі лустачкамі. У бульёне зварыце сочні.

Пры падачы ў талерку пакладзіце сочні, на іх кавалачкі мяса і заліце спецыяльным соусам—туздыком. Для яго прыгатавання рэпчатую цыбулю нарэжце вельмі тонкімі кружочкамі (можна і паўкружочкамі) і крыху прыпусціце ў бульёне.

РУБЦЫ З РЫСАМ

Старанна апрацаваныя і прамытыя рубцы заліце халоднай вадой і зварыце да гатоўнасці, астудзіце і нарэжце дробнымі кубікамі. Рубцы абсмажце з дробна нарэзанай цыбуляй, перцам і часнаком. За 10 мінут да канца варкі дадайце тамат-пюрэ, ваду і даведзіце да гатоўнасці.

Падаюць рубцы з рысавай рассыпстай кашай (яе вараць са сметанковым маслам) або з бульбяным пюрэ.

На 800 г рубцоў патрэбны аднадзе цыбуліны, перац, часнок, перац чырвоны, 400 грамаў рысу.

ТВАРОЖНЫЯ СТРАВЫ

Тварог багаты на вітаміны А, В₂, РР і на амінакіслоты, якія добра ўплываюць на рост арганізма і нервовую сістэму.

Тварог валодае высокімі пажыўнымі ўласцівасцямі. Найбольш карысна ўжываць яго адразу ж пасля прыгатавання. Захоўваць тварог трэба ў закрытай пасудзіне ў прахладным месцы.

З тварагу можна прыгатаваць разнастайную смачную ежу—слаёны пірог, ватрушкі, кексы, фаршыраваны перац, фаршыраваныя кабачкі, запяканку з бульбай. Тварог—добры гарнір да макаронаў і г. д.

Вось два рэцэпты смачных тварожных страў.

ТВАРОЖНЫЯ КАТЛЕТЫ

Прапусціце праз мясарубку ½ кілаграма варанай бульбы, дадаць ½ кілаграма тварагу, 100 грамаў мукі, соль (калі тварог несалёны), чорны

молаты перац, 1—2 яйкі. Сумесь старанна перамяшаць і зрабіць катлеты, абкачаць іх у муцэ і падсмажыць на масле.

ПУДЗІНГ З ТВАРАГОМ

Узбіць 3 сталовыя лыжкі сметанковага масла, дадаць адзін за другім тры жаўткі, ¼ кілаграма тварагу, 80 грамаў стоўчаных сухароў, соль і пад канец узбітыя бялкі. Сумесь пакласці ў глыбокую пасудзіну, папярэдне змазаную маслам і пасыпаную тоўчанымі сухарамі, і запячы.

КРЫШКУ ПРА МОДУ

Модныя цяпер паласатыя світэры і пуловеры зацікавяць тых жанчын, якія самі вяжуць і хочуць выкарыстаць рэшткі шэрсці розных колераў. Палосы вяжуцца гарызантальна (гэта модна). Шырыня палос можа быць розная, у залежнасці ад спалучэння колераў. Цікавая дэталі—на пуловеры замест каўняра завязваецца (вузлом) невялікі гальштук, таксама звязаны з шэрсці. Ён можа быць аднаго колеру (з тых, што ўжылі пры вязцы), а можа быць паласаты. Але тады палосы павінны ісці ў тым жа парадку, што і на пуловеры.

Зноў модна спалучэнне чорнага з белым, і нават камбінаваныя сукенкі. Гэтае спалучэнне да твару і бландзінам, і брунеткам, і шатэнкам і таму так падабаецца жанчынам. Апрача таго, спалучэнне чорнага з белым адпавядае любому узросту і заўсёды выглядае элегантна і прыгожа.

Калі ў вас насцюм без каўняра або з высокім горлам, можаце дапоўніць яго футравым каўняром або футравым шалем.

Цяпер носяць сукенкі, джэмперы і камплекты, вязаныя з шэрсці. Асабліва ўвайшлі ў моду шалі, якія насілі ў 30-я гады.

У модзе таксама круглыя або вострыя каўняры, якія надаюць адзенню прыгожы выгляд.

Уваходзяць у моду шарсцяныя панчохі розных, часта яркіх, колераў.

Калі вам ужо за сорак, пазбягайце (хоць гэта і модна):
— ярка-зялёнага колеру, таму што ён робіць бледным ваш твар;

— сукенкі, сцроенай без рукавоў;

— светлай памады, якая падкрэслівае недахопы колеру твару;

— світэраў, якія вельмі абцягваюць цела, і спартыўных сукенак з вялікімі накладнымі кішэнямі ля таліі;

— высокіх каўняроў.
Вам больш падыходзяць:
— сукенкі з моднымі доўгімі рукавамі;
— свабодныя сукенкі;
— стракатыя тканіны (могуць быць з бліскучымі ніткамі, але ў спалучэнні з шэрымі тканінамі).

ЯК ЗНЯЦЬ ПЯРСЦЁНАК

Каб зняць пярсцёнак, які ўрэзаўся ў палец, іголку з суровай або тоўстай шаўковай ніткай даўжынёй у адзін метр прасоўваюць пад пярсцёнак вухам уперад, а затым выцягваюць нітку. Кароткі канец ніткі пакідаюць з аднаго боку пярсцёнка (ля асновы пальца), а доўгі канец шчыльна намотваюць на палец, без прамежкаў паміж віткамі ніткі. Калі ўвесь палец да самага канчыка будзе абматаны ніткай, трэба ўзяць яе за кароткі канец і пачаць вінтападобна размотваць. Пярсцёнак лёгка здымаецца з пальца.

Шарсцяны трыкатаж робіцца як новы, калі пасля мыцця пры паласванні дадаць у ваду крыху гліцэрыны (сталовую лыжку на 10 літраў вады).

Ёсць просты спосаб абнідання петляў на тканіне, якая лёгка распаўзаецца: прарэжце адтуліну нагрэтым і нацёртым воскам нажом. Воск злучае ніткі тканіны і палягчае абнідання петляў.

Мужчынскія капелюшы лёгка забруджваюцца ля донца. Каб пазбегнуць гэтага, пакладзіце паміж падкладкай і скурай вузенькую палоску прамакальнай паперы.

ДАРАГІЯ ТАВАРЫШЫ!

Працягваецца падпіска на часопіс «Работніца і сялянка». Напамінаем — падпіска прымаецца ўсім паштовымі аддзяленнямі рэспублікі. Не забудзьцеся аформіць падпіску на свой жаночы часопіс.

ДА ВЕДАМА ПАПІСЧЫКАУ ЗА МЕЖАМІ НАШАЙ РЭСПУБЛІКІ

Падпіску на часопіс вы можаце аформіць у сябе на месцы. «Работніца і сялянка» ў алфавітным каталогу газет і часопісаў, якія выдаюцца ў Савецкім Саюзе, лічыцца пад індэксам 74995 на 77 старонцы.

Падпісная цана:

на 9 месяцаў — 1 р. 62 к.
на 6 месяцаў — 1 р. 08 к.
на 3 месяцы — 54 к.

Не трэба захоўваць на марозе халадзец, заліўныя стравы, жэле, мус, крэм. Вада, якая ў іх знаходзіцца, замерзне, аддзеліцца ад агульнай масы, і страва страціць свой выгляд і смак.

Каб рыс пры варцы атрымаўся рассыпсты, яго трэба класці ў падсолены вар (на паўкілаграма рысу ўзяць 3,5—4 літры вады). Гатовы рыс аддзіце на сіта і абліце гарачай вадой, каб змыць крухмал, які выдзеліўся пры варцы.

Марожанае рыбнае філе раім адтаіваць пры хатняй тэмпературы, не заліваючы вадой.

Пры варцы рыбы не трэба наліваць многа вады. Лішак вады і бурнае кіпенне пагаршаюць смак рыбы.

Каб на паверхні тамату-пюрэ і тамату-пасты не з'явілася плесень, пасыпце іх зверху соллю або заліце тонкім слоём алею.

Каб крупы разварваліся раўнамерна і не прыгаралі да дна пасуды, варыце іх на слабым агні. Памешвайце нашу асцярожна, без рэзкіх рухаў, інакш парушыце структуру зярнят. Частка крухмалу выдзеліцца ў ваду, утварыўшы клейстар, і крупы будуць набухаць і разварвацца значна павольней.

Для прыгатавання сырнікаў, варэннікаў і іншых тварожных страў нельга браць вельмі вільготны тварог.

Каб суп з гародніны быў смачны і пахучы, стушыце нарэзаную гародніну ў тлушчы і затым заліце салёным кіпелнем.

Каб захаваць у замарожанай гародніне вітаміны, смакавыя і пажыўныя рэчывы, апускайце яе ў вар не размарожваючы.

Для таго, каб тлушч у час смажання не распырскваўся, пасаліце яго, пакуль ён не нагрэўся.

Каб хутчэй абяссоліць дробную салёную рыбу, пакладзіце яе, памыўшы, на паўгадзіны або гадзіну ў ваду, у якой растварана чайная лыжка пітной соды.

Калі духоўка вельмі нагрэлася, пастаўце ў яе на некалькі мінут наструлю з халоднай вады.

Каструлі або патэльні з прыгарэлым дном лёгка адчышчаюцца, калі даць ім пастаяць з вадой, у якой растварана пітная сода. (Алюмініевую пасуду такім спосабам чысціць нельга, бо яна пачарнее).

Каб ліквідаваць спецыфічны пах у шафе, дзе ляжыць хлеб, рэгулярна яго праветрываўце і час ад часу выцірайце шматком, змочаным у воцэце.

МЕДЫЦЫНА ТЛУМАЧЫЦЬ І ПРАДСКАЗВАЕ

Спадчынныя хваробы... Нараджэнне выродлівага, знявечанага ад прыроды дзіцяці... Колькі гора, колькі трагедыя прыносяць яны людзям! Якімі загадкавымі шляхамі прыходзяць гэтыя хваробы, што каварна паражваюць дзіця ў чэраве маці або ўжо ў сталым узросце? Ці можна засцерагчыся ад іх, вылечыць?

Цяпер распрацаваны метадыкі абследаванняў, спосабы ранняй дыягностыкі, дакладныя формулы прадказвання і, самае галоўнае, правільныя, надзейныя схемы лячэння не адной сотні захворванняў. Узяць, напрыклад, хваробу, якая называецца галактаземіяй. У дзіцяці гэтая хвароба выклікае цыроз печані, памутненне крышталіка вока, прыдуркаватасць. Калі ж, высветліўшы прычыну, дзіцяці зусім не даваць малака, яно вырастае здравым і паўнацэнным чалавекам. І такіх хвароб шмат. Дастаткова своечасова паставіць дыягназ і назначыць патрэбную дыету, як спадчыннае захворванне аказваецца пераможаным.

Цяпер да катэгорыі спадчынных і прыроджаных адносяць некалькі соцень хвароб. Сярод іх гемафілія (хвароба, пры якой не згусае кроў), алергоз (крапіўніцы, бронхіальная астма), воўчая пашча, заечая губа, касавокасць, глуханемата і г. д. І хоць сустракаюцца яны надзвычай рэдка, але ж у кожным такім выпадку гутарка ідзе аб любімым і бліжнім для каго-небудзь чалавеку, і кожны выпадак выклікае боль і гора.

Каб была зразумелая сама назва — спадчынныя і прыроджаныя хваробы, — трэба перш за ўсё разабрацца, што і як, з дапамогай чаго перадаецца па спадчыне ў жывёльным свеце і ў чалавека, ад чаго залежыць «кепская» спадчыннасць.

Арганізм усякага чалавека складаецца з многіх мільярдаў клетак. І ў кожнай з іх, і ў кожнай з утвораных імі груп (арганаў) ёсць свае функцыі, якія выпрацоўваліся тысячагоддзямі, удасканальваючыся і паляпшаючыся з кожным пакаленнем. Але каб гэта адбывалася, патрэбны яшчэ нейкі орган, які б адбіраў і «запамінаў» усё лепшае, а потым «праграміраваў» новы арганізм з улікам накоплага вопыту. Такім органам з'яўляецца аплодненая яйцаклетка, яе ядро. Не трэба думаць, што яйцаклетка — гэта малюсенькі чалавечак, які потым проста расце і развіваецца. Гэта свайго роду картатэка, дзе ў выглядзе асобных картчак-генаў зашыфравана ўсё пра бацькоў — бацьку і маці. Ген — велічыня, якую немагчыма назваць нават мікраскапічнай: яна мікра-мікраскапічная. Гены, якія вызначылі спадчыннасць усіх людзей, што жывуць цяпер на зямлі, важаць толькі 24 тысячныя долі грама.

У кожнага чалавека гены ўтвараюць так званыя храмасомы (калі параўноўваць з картатэкай, то гэта ўжо скрынкі, якія аб'ядноўваюць карткі па раздзелах). У храмасоме некалькі мільёнаў генаў. Храмасом — толькі 46. Кожны ген і кожная храмасома «адказваюць» за які-небудзь канкрэтны працэс у арганізме. Іх пашкоджанне парушае цэласнасць арганізма і прыводзіць да хваробы, а яшчэ часцей — да самаадвольных выкідышаў, нараджэння мёртвага дзіцяці.

Не трэба думаць, што пры наяўнасці «сапсаванага» — паталагічнага гена абавязкова народзіцца хворое дзіця. Як правіла, перадаецца ў спадчыну схільнасць да хваробы, а не сама хвароба. Паталагічны ген бацькі часта перакрываецца здравым генам маці, і дзіця (пераважна дзяўчынка) застаецца здравым.

Дык што ж выклікае пашкоджанне генаў? Перш за ўсё, шлюбны паміж сваякамі. Паталагічны ген, з'явіўшыся аднойчы, праз некалькі пакаленняў сустракаецца з такім жа, як і сам, і ўзмацняе сваё дзеянне.

Вельмі частай прычынай з'яўляецца алкагалізм. Да 75% сперматозоідаў п'яніцы генетычна непаўнацэнныя.

Узрост, асабліва для жанчыны, таксама адыгрывае пэўную ролю. Даказана, што хвароба Дауна — цяжкая амалялія разумавага і фізічнага развіцця ў дзяцей, народжаных пажылымі жанчынамі (старэй 35 гадоў), сустракаецца ў дзесяткі разоў часцей, чым у дзяцей, якіх нарадзілі маладыя маці.

Несумненнай генетычнай шкоднасцю валодае іянізуючае выпраменьванне. Сюды адносяцца ўсе віды радыёактыўнага выпраменьвання, рэнтгенаўскія промні, тэлевізар. Нельга ігнараваць і захворванні маці ў перыяд цяжарнасці. Адны з іх, часцей за ўсё адзёравае краснуха, прыводзяць да выроўдстваў дзіцяці — глуханематы, касалапасці, прыроджаных вывіхаў клубоў. Другія выклікаюць не такія прыкметныя, але не менш цяжкія беды. Напрыклад, калі жанчына хварэе на цукровы дыябет, гэта можа выклікаць узмоцненае развіццё падстраўнікавай залозы ў дзіцяці. Такая ненармальнасць іншы раз праяўляецца праз шмат гадоў.

Урачы, узброеныя ведамі генетыкі, павінны быць пастаяннымі дарадчыкамі і сябрамі кожнай сям'і. Але ж так бывае далёка не заўсёды. Рэдка звяртаюцца да ўрача людзі, якія збіраюцца ажаніцца. Жанчыны не заўсёды прыходзяць нават пасля некалькіх самаадвольных абортў, мужы іх, як правіла, адмаўляюцца ад абследаванняў. Між тым урачэбныя кансультацыі могуць даць адказ — ці можна мець дзяцей сям'і, якой пагражае небяспека нараджэння выродлівага дзіцяці; могуць пасля першага хворага дзіцяці нарадзіцца здравыя дзеці або не. Умяшанне ўрача паможа выявіць людзей, у якіх ёсць спадчынная схільнасць да небяспечнай хваробы, хаця яна яшчэ і не праявілася. Гэта дазволіць раней пачаць лячэнне. Сучасная медыцына дабілася вялікіх поспехаў у вылучванні спадчынных хвароб.

Многіх бацькоў хвалюе такое пытанне: хто ў іх народзіцца — хлопчык ці дзяўчынка? Ад чаго гэта залежыць? І хто вінаваты, калі нараджаюцца толькі хлопчыкі ці толькі дзяўчынкі? Калі на першую частку пытання — ад чаго залежыць? — медыцына яшчэ не можа даць дакладнага адказу, то на другую частку можна адказаць упэўнена — мужчына. Толькі ён стварае такія камбінацыі храмасом, што нараджаюцца то дзяўчынкі, то хлопчыкі.

...Багацце краіны — у людзях. Багацце людзей — у здароўі. А здароўе, у большасці выпадкаў, залежыць ад саміх людзей.

В. САЛАУХІН, урач.

ЧОРНЫ КОЛЕР ЗАЎСЁДЫ МОДНЫ

Сёлета модны сарафаны. Мяньючы дапаўненні да сарафана, можна непазнавальна змяніць свой туалет. Вось чорны сарафан з падоўжанымі адваротамі, спадніца расшырана веерападобнымі складкамі. (Здымкі ўверсе). На кожны дзень яго можна насіць са звычайнай блузкай, на ўрачысты выпадак — з сілонавай, капронавай аздабай, для вечара добра будзе ўстаўка з таго ж матэрыялу, дапоўненая ювелірным упрыгожаннем. Шарсцяны касцюм. (Здымак уверсе справа). Жакет прамы. Рукавы ўстаўныя, даўжынёй да запясця. Спадніца гладкая, злёгку расшырана ўнізе. Блузка з шырокім шалікам выканана з узорчатай баваўнянай тканіны ў тон касцюма. З гэтай жа стракатай тканіны — паділадна жакета.

На здымках злева: сукенка з лёгкага шоўку для маладой дзяўчыны, спадніца плісаваная. Такую сукенку добра надзець на танцы. Побач сукенка з белага шоўку для выпускнога вечара. Рукавы ўшыўныя, сукенку ўпрыгожвае шырокі пояс.

На здымку справа: прыгожы касцюм для дзяўчыны — плісаваная спадніца з лёгкага шоўку дапоўнена блузкай з такой жа тканіны.

(Мадэлі чэхаславацкага часопіса «Одівани»).

ГУМАР

«Да д'ябла!» — у часе размовы адказаў маці хлопчун.

«Да д'ябла!» — у разгар сямейнай сваркі ўскрыкнуў раззлаваны бацька.
Малюнкi Г. Валька.

— Ты хочаш вярнуцца дахаты, дзіця мае? Але ж гэтым ты не спалохаеш свайго мужа. Пачкай, я сама да вас прыеду!

Усталю...

— Не палохайся, даражэнькі, гэта я, твая жонка!

На першай старонцы вкладки: Ларыса Петрык — чэмпіёнка Саветаў па гімнастыцы.

Каляровае фота В. Ждановіча.

На чацвёртай старонцы вкладки: Карціна мастака Ю. Непрынцава «Пі, сыночкі».

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛШАВА, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

АТ 02905. Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падп. да друку 2/II-65 г. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны: адказн. рэдактара — 6-17-51, адказн. сакратара — 6-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры — 6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 кап. Дадатак — выкрайка. Тыраж 169 285 экз. Зак. 16.

74995